

شورا

عدد ۷

آوریل ۱ = سنہ ۱۹۱۷

محرری: رضا الدین بن فخر الدین

ناشری: م. شاہر و م. ذاکر رمیظہ

مندرجہ سی

دینار حقندہ نظریات -

امام و مدرس سرورالدین بن
مفتاح الدین.

آروپا مدنیستی ننگ

فائدہ سنی ہم ضرری -
علی بر مجموعہ دن آندی.

تورلی مسئلہ لر -

نوشیروان یاشف.

املا مسئلہ سی -

معلم نمت افق حکیموف.

«دین در ساری» نہ تنقید

مناسبتی بلہن -
س. یکولاط.

حکومت - دولت.

مراسلہ و مخابره.

مطبوع اثر لر.

اشعار.

بوکونگی حال لر و حادثہ لر.

سردوان سرای ہم آندہ غی

مسجد.

مصباحه

(بازوچيسينك صور اوبنه كوره «شورا» نك قاينه اوز املاسى برله باصئدى)

«شورا» نك ۳نچي سان قاينده تاشكندلى مير محسن شير محمدافنديك عرض حالن كوردوم. بر وقت حسن على افندي «شورا» داحترم رؤف مظفر نك تور كستان حقتده يازغان مقاله لهرون ماقتاب: «تور كستانك يامان ياقلارونغا كورسه توب يازوچيلار ايدى. حالانكه آندا ياخشى ياقلارده بار ايكن» ديب يازغان ايدى. آكار قارشى سياح نوشيروان افندي «يامان ياقلارنى كورسه توده زيان يوق، بلكه قائده سى بار، شول يامان اشدهن طيبولوغه سبب بولور» ديگن سوزينه مير محسن افندي بر آرزو راضى بولماي يازا. «ياكى غنا مطبوعات قا ايه له نوب كيله ياتقان تور كستانيلار نك بجر اقلارون كورسه توب مطبوعات كورودن ييزدرو بولماسون» دى. تور كستانك سلبى ياغئغا كورسه توبچيلر كه اظهار تاسف ايتيه. حالبو كه تور كستانده ته منى ياق بيك آرز شول. بلكه يوق ديسه كده يالغان بولماس. شولاي بولغاچ سلبى ياغن كورسه تيمى (مخبرلر) نيمه نه سون كورسه تسونلر.

تور كستان شهرلرینه كيلوب كركه چده كوزكه كورنگن: قزل بالچقندن صالانوب ياصالغان تام ايولر، كه كرى بوكرى تارچىراق اوراملار، ايرته دهن كيچككچه چاي خانه لرده سفسطه صا توب اولتورغان بوش آدملار، ايسكى مدرسه حجره لرى، ههر اورام چانى صايون مناره سز صالغان مسجدلر. خوش بونك ايندى طشقى كورنشى شول بولسا، اچكى كورنشى (معنوى ياغى) آنداندا بدتر ايكنى اوز اوزندهن معلوم. تور كستانه اول اباق باصقان آدم شوتى كورده يوره گى يانوب يازا. موندا هيچ بر اظهار تاسف ايدوب، آزاغا قيله نزعسى صالورداي اوبكه كه اورن يوق. آنى يازغان مخبرلرده بر خير نيت ايله يازا تورغانلار چغار. «الحق مر» حق سوز اول ايشدو كه قاتى طيولساده، بارا بارا ايه له نورلر. حاضر زمان ههر ايشه تاشكنى تلى. كچكنه بالالرداي يشككه صالوب نه للو به للو قلوب اوزاق كويله ب اولتوروغا وقت يوق. بلكه ممكن بولغاندا بر برمزنى (سوز ايله بولاي تورسون) سونگى ايله تور توب اوباتوشورغا كيرهك، والا جاواقن كيلوب باصماسونلار. توغرى سوز آچى بولسادا آمال قانچا برادر، نادانلقنك آچى بر دورن كيچر مه يونجه بولمى شول. شول آچى غا بر آرز صبر ايدوب، آرتندان ته منى سیده بولوب قالور.

تور كستان حقتده مخبرلر نك يازغانى همه سى راست. برسى ده بهتان ايمه س. حسن يوق ايكن، قبح بار ايكن، يوق بزده حسن گنه ديب اوز اوزله رمزنى آلدالاب تورو يازاماس. كوزله رمزنى توقسان

پيش ياققا يورتوب، كوكده نيله ر بار، چيرده نيله ر بار، صودا آستونده اوستونده نيله ر بار، شولارنى آيابلابراق قاراو لازم. تور كستاندا حسن اشلرده بولا بلور. لكن ايندى اول ديگر اوستونده بر كوك. قبح دولقنلارى كيلوب باصقاندا بر كوك نك يوق بولغانى معلوم. ۱۹۱۶ نچى يل آوغوست واقه لارى بر آرز تور كستانيلر نكده كوزله رون آچوبراق قارواغا مجبور قيلدى.

صابر جان شاكرجان. آلماتا.

شعر:

بوكون

باشدن آياق اوشبو دنيا قانغه بولغانغان بوكون
ملى ياشلر آق كفن كه نيدان اورالغان بوكون
الصو آق تن نورلى يوزلر ياتالر قائنده يوزوب
يوقسه كتابلرده يازغان يوم محشر مى بوكون؟

دينانى اوط قابلاغان اول دنيا يانادر بوكون
كوب شهرلر آستى اوست كه كيلدى يوق بولدى بوكون
آتا اولنى آنا قزنى بلميدر آه واه ايدوب
يوقسه شول آخرعى گونى شول قيامتى بوكون؟

دنيا بولدى قاب قارانغى توتولوب آى كون يوزى
تاغ تاش آسمانغه اوچدى تيره دى بيرنگ يوزى
ييره گى قان شوله سندن قبقرل كوكنگ يوزى
يوقسه دهشتلى قيامتن علامتى بوكون؟

توصيف ايتمك ممكن ايرمه س عادى لسانلر ايله
تولدى بير هم تولدى دگگر نغش انسانلر ايله
مگ قدر تاغلر قدر انسان قفاسى اوشبو كون
يوقسه شول يوم البعث يوم الجزامى اوشبو كون؟
كمال مقصودى: «سيرگي بول» (آياكوز).

۱ آپریل - ۱۹۱۷ سنه

۲۱ جمادی الاخر - ۱۳۳۵ سنه

مقاله:

دینلر حقیقده نظریات

اساطیر دینلری

«اساطیر دینلری» دیب حقیقتدن یراق، حکمتدن بوش بولغان باطل دینلرگه ایتولنه در. مبدأ، معاش، معاد حقلر نده یا گلش عقیده لردن، جن و حقیقی دینلردن تحریف طریقچه غنه حاصل بولغان خرافی تربیه و تعلیملردن عبارت بولورلر.

ایسکیدن یرلی بو دینلرنگ حسابی معلوم بولماسه ده ایگ مشهورلری و اصللری: صابئیت، مجوسیت، برهمنی، بوددیلق، دینلردن عبارتدر. نوع بشرنگ ایگ کوب قسملرینی تربیه قیلوب کیلوچی دینلر اوشبونلردر.

صابئی دینی ایگ ایسکی دینلردن بولوب احتمال حضرت ادریس، حضرت نوح پیغمبرلرنگ دینلردن تحریف طریقچه تارالغان بولوی ظن قیلنه در. روایتلرگه کوره حضرت ادریس پیغمبرگه اسرار سموات منکشف بولغان ایدی. صابئیلرنگ عقیده لری ده اجرام سماویه نی تعظیم قیلودن عبارتدر. حتی صابئیلر و منجملر قاشنده حضرت شیث، حضرت ادریس طرفلرندن نقل قیلنغان مقدس کتابلری بولغانلغینی بعض مؤرخلر روایت ایتدیلر.

اکثر انبیالر صابئیلر ایچندن ظاهر بولوب، شول دینی یروب یرتوب چقدیلر، صابئیلر برله مجاهده - جهاد قیلشدیلر. قرآن شریفده ده بیگردک صابئیلرنگ دینلرنی و آنلرنگ اجرام سماویه حقیقده غنی عقیده لرنی هدم قیلدر. شول جهتدن «تاریخ ادیان» ده بو دیننگ اهمیت زور. صابئیلر، گرچه بتون کائناتنگ ما فوقده بر خالقنگ بولویته ایمان کیتورر بولسه لرده بتون سفلیات و موالید عالملری شول سیارات عالملردن طوغانلغینی و مذکور عالملر گویا

حضرت خالق ایله موالید عالملری آراسنده واسطه بولغانلغینی اعتقاد قیلغانلقلرندن بلکه ده مؤثر و مدبر دیب بلگانلکلرندن سیارات عالمنی تعظیم ایتلر. عالمده نه کبی واقعه لر، حادثه لر، ظاهر بولور ایسه جمله سی سیارات عالملرینگ تأثیرلری ایله دیلر. شوکا کوره سیارات عالمنی معبود و مدبر حکمنده طوتوب آنلرنی تعظیم و آنلرغه عبادت قیلیمق ایچون هیکلر بنا قیلدیلر. قوباش، زهره، مریخ، مشتری سیاره لری ایچون وضع قیلغان هیکلری توری اورنلرده بولادر و اوشبو هیکلر حضورلرینه چیولشوب عبادت و قربانلر قیاورلر ایدی.

صابئیت دینی سامیلر و بابیلر، آثوریلر، فینکه لیلرده دستور طوتولدی و سوکره ایسکی مصرده، ایسکی یونانیلرده، لاتینلرده، روملرده و انک سوکره ده عمر بلرده بو دین غایت رواجده بولدی.

بعل، آمون، ژوپیتر

بو اسملر کوکده گی یولدلردن کنایه بولوب صابئیلرنگ معبودلردن ایدیلر. بعل ایسه «رب» معنا سنده بولوب شمسدن کنایه بولوب «بعل شمین»، «رب السماوات» و «بعل فغور» اسملری برله تعیر قیلنور و آنلرچه «شمس»، سیاره لرنگ ایگ الوغلرندن بولغانلغندن بتون سماوات عالمنده ایگ الوغ معبود دیب اعتقاد قیلنور ایدی. بابیلر، آثوریلر، کنعانیلر، فینکه لیلرده مونگ اسمینه مخصوص الوغ هیکلر بولوب صنمگ ایکی قولنده بولغان آتش برله صبی بالالر احراق قیلنورلر و انسانلر ذبح قیلنور ایدی. «بعل» عبادته مخصوص بولغان هیکلرنگ بری: ایسکی «بعلبک» شهرنده بولوب شونگ ایچون بو شهرگه ایسکی یونانیلر «مدینه الشمس» دیمشلردر. «سوریه» ده بولغان بوشهر بو کونده آثار عتیقه جهتندن ایگ اهمیتلی بر خرابه صانالادر.

صایبت دینی هدم قیلمقدمه در. صایبت دینی گرچه حاضرده مندرس ایسه ده مذکور وجهلردن بو دین نگ تاریخلرینی، عقیده لرینی مراسم عبادتلرینی، تریه قاعده لرینی بلمک و آلامق، «تاریخ ادیان» نقطه سندن اهمیتلیدر.

مجوس دینلری:

مجوس دینی ایسکی دینلردن بولوب فرعلری کوب بولسه ده مونلرنگ مشهوری ایسکی ایرانلرده بولغان «زرداشت» دینیدر. بو «دین» عربلر و صایبت مذهبلی ایله کورشی ایدی. مونگ تابعلری بولغان ایرانلر، دیانت اسلامیه نگ ظهوری وقتنده آنک ایله تالاش قیلوب صوگره مغلوب بولدیله. آخرده گروه گروه بولوب دین الهینی قبول ایتدیله. شول جهتدن «تاریخ ادیان» نقطه سندن بو دین ده اهمیتلی.

بو دین نگ اصلی «تشیه» یعنی وجود عالمینی بر برینه قارشی بولغان «نور» برله «ظلمت»، «خیر» برله «شر» اسمنده ایکی گه آیروندن عبارتدر. نور انور، ضیالر وجودنگ «خیر» قسملرندن الوهیت هم سعادت جانبده بولغانلقدن آنلرنی تعظیم قیلورلر و شول سببده نور و انوار، عالملیشه عبادت قیاورلر ایدی. آنشلرنی «آشگاه» لده صاقلاب محرابلرده بولغان آنشلر گه سجده قیلورلری ده اوشبو حکمت گه بنا قیلنده در.

قرآن کریم، صایبیلرنگ یولدلرغره عبادتلرینی هدم قیلووی کبک «وجعل الظلمات والنور...» دیب محوسیلرنگ ده «بزدان» و «اهرمان» لرینی بردن ابطال قیلمشدر.

نورانیق عقیده سی بیک ایسکیدن برلی شرفده شائع بولمش ایسه ده بو دخی «مدیه لیلر» دورنده «زرداشت» طرفندن یا کیدن احیا قیلندی.

زردشت وزند آوستاد

زردشت و یا که زرداشت، ایسکی ایرانلرنگ شارعلرندن و مجوس دینی نگ موجدی ایدی. «کیانیان» دورنده کشتاسب بن لهراسب وقتنده «بلخ» شهرنده ظاهر بولدی. بو آدم، ایسکی هندیلرنگ «دیوا» اسملی معبودلرندن نفرت ایتوب اوزینگ مذهبینی تأسیس قیلدی. بعض روایتلر گه کوره «زرداشت» اصلده هندلی بولوب برهمن مذهبندن آیرلدی و آنلرنگ «دیوا» لرینی انکار ایتدی و مونارغه شیطان نظری برله نظر قیلغانلغندن هنددن طرد اولنوب «بلخ» غه کیلدی و کشتاسب طرفندن قبول بولنوب یا کئی مذهب ایجاد ایتدی.

«زند» کتابی ایسه گویا جناب الله طرفندن الهام طریقی ایله، زرداشت غه تعلیم ایتولگان و مجوسلر اعتقادنجه مقدس بر کتابدر. بو ایسه الهی عقیده لردن، شرعی ومدنی قانونلردن، هیئت، وطبیعیاتدن

بر وقتده بنو اسرائیل قوملری ده آزوب کیتوب حق دیندن اعراض قیلدیله و اوشبو «بعل» گه عبادت قیلوب برله مبتلا بولدیله. اسرائیلنگ کتب مقدسه لرنده ابلیس مقامنده در.

«آمون» معبودی ایسه ایسکی مصرلیلر قاشنده مقدس ایدی. ایسکی مصرلیلر بر الله نگ بارلغنه اعتقاد قیلسه لرده، اول الهنگ تورلو صورتلر برله تجلی و تمثیل ایتوبنه اعتقاد قیلله، تورلی تورلی تجلیلر گه کوره آیروم آیروم اسملر برله تسمه ایتله ایدی. بو سببندن آنلرده آله کاذبه نگ تعددینه اعتقاد باغلا دیله.

ایسکی مصرلیلر معبودلرنگ ایگ الوغ و مشهوری ایسه «را» و یا که «آمون» ایدی. مونگ ده معناسی «قویاش» دیمکدر. آنلرچه بو آله بتون آله نگ و بتون کائناتنگ خالق بولوب اسمی معظم و مقدس اعتقاد ایتوله و اول ذکر اولغان یرده هر درلو مدهش بلالر ایرشودن امین بولا دیب بلنه در ایدی. کیچه لرده بو معبود (قویاش) نگ کورنمی طورووی آنک بر نیچه تورلو قورقچلی و ضررلی حیوانلر برله صوغشوندن، کیچه لرده هر درلو ضررلی حیوانلرنی تکیل ایتوب هر صباح یا کیدن عودت ایتوندن دیله ایدی.

«ژویتر» معبودی ایسکی یونان ولایتلرده مقدس بولوب «مشرتی» سیاره سندن کنایه و گویا جمله الهلرنگ آناسی ایدی. بو آله «نبتون» و «بلوتون» لرغه گویا دیکر و جهنمی بیروب اوزی یر و کولر گه حا کم بولمش، جنلر و پریلر گه مقاومت ایتوب آنلرنی یاشینلر یلدرملر ایله گویا هلاک قیلقدمه در. اوشبو ایسکی یونانلر اعتقادلرنجه «ژویتر» گویا بر نیچه خاتونلر و پریلر برله مناسبت زوجیتده بولوب، مونلردن کوب الهلر، قهرمانلر، حکمدارلر، دنیاغه کیلمشدر. «ژویتر» نامنه بر نیچه معبدلری بولوب ایگ بیوکری ده «یانه» یاننده «دودنه» معبدی، «الیده» خطه سنده «اولیمیا» معبدی و مصرده (آمون) معبدلری ایدی. ایسکی یونانلر ایله لاتینلرنگ الهلری گویا مونگ بالارلندن بولوب حکمت «اله» سی بولغان (آته) معبدی دخی مونگ اولادندن ایمش.

ایشته صایبیلرنگ عقیده الهیلری باشلوچه موندن عبارت بولوب انیلاردن حضرت ابراهیم و موسی، داود و سلیمان، حضرت محمد جمله سی صایبت عقیده لری و آنک فرعونلری، نمرودلری، جبارلری، کاهناری، منجملری، مستکبرلری، مجرملری، مترفیلری برله جهاد قیلدیله. ایسکی یونانلرنگ ده بیوک حکما سندن افلاطونلر، سقراطلر و آرسطولرده اوزلرینه معاصر بولغان کاهنلر سوفسطائیلر، عنادیلر برله جهاد ایتدیله. قرآن کریم نگ «لا تسجدوا للشمس ولا للقمر و اسجدوا لله الذی خلقهن...» کبک کوب ایتلری دخی

صایب و محوسی دینلری، اسلامیت ظهوری وقتنده ایسکی یونان حکمتلری و حکیملرنک انتقادات مدنیلهری سببندن مندرس بولغانلر ایدی. اما اوشبو دینلر مندرس بولمی همان دوام قیلهلر. حتی که: نصرانیت و اسلامیت برلهده دائم تلاش و منازعهده بولنلر. آنلرده نوع انسانی اوزلرینه دعوت قیلهلر. بنا علیه تاریخ ادیان نقطهسندن اول دینلرنگ تاریخلری، عقیدهلری، قاعده و تریهلهلرینه، فلسفهلهلرینه توشونو برهان و حجت عالملرینک الوغ وظیفهلهلر نلندلر.

فقط بو دینلر، بیگهكده «ما فوق طبیعت» جانبه مائل بولغانلقلر نلن، غامض دینلر دن بولوب غایهلهلرینه و فلسفهلهلرینه توشونو حاضرگی اسلام عالملرینک اقتدارلرنده بولماز. بلکه مونلرنگ ادبیاتلری، غایه و فلسفهلهلری بالکتر آوروپا مستشرقلرینگ ایضاحلری و آنلرنگ ترجمهلهلری آرقلی غنه معلومدر. چونکه آوروپالیرنگ شرق ادبیاتلری حقیقده غی «جمعیت علمیه شرقیه» لری، بتون شرق دینلرینک تاریخلری و آنلرنگ غایه و فلسفهلهلرینی تدقیق قیلوی قیلندن برهمنی و بوددی دینلرینکده اسرارینی آچمقدهدر.

امام و مدرس سرورالدین بن مفتاح الدین.

سفر

کوب زماندن بیرلی توگل جزلارم قویغان ایدم
درد بخت مجبور ایتدیده - مونه توتدم قلم.
تیلرب قایغو بلن یاش توگوننی قویغان ایدم
بر فلاکت صوقدی دا قویدم مونه آکار علم.
بو فلاکت زور ضیاع، یاشلار توگم حسرت چیگم
عالیم، بغم، کوزم نون کوموب قایتدق بوکون.
مین قارنداش یا اولداش بولماسام دا یاش توگم
بو سیوملی معصومه نك باشقالق و صفی اوچون.
نورلی یوزلی موگی کوزلی، شاد او یونچاق جذبهلر
حوا قزلارندا سیرهك اوچری تورغان بر بالا
بو ظالم دیناسندن فرقه ایتدی تاشلادی
عاقبت بولدی آکار مسکن قارا تاشلی دالا.

فراقی.

قصه و تاریخدن، متشابه رمزلر دن بحث قیلغان بر کتاب ایدی. تورات، زبور، انجیل، قرآن کریملر گهده مناسبت و مشابهتی بار ایمش. «اوسته» ایسه اول کتابنگ تفسیر و شرحلر نلن عبارت کوب جلدلی بر اثر بولوب، مونی محوس عالملری یازدیلر. زرداشت دینی دیانت اسلامیه نك ظهور و انتشاری برله مندرس بولدی فقط زرداشتیلرنگ ایرانده قالغانلر نلن بر فرقهسی هندوستانغه هجرت قیلدیلر. حاضرده «مبای» تیره سنده بر نیچه یوز مسک قدر زرداشتیلر شونلرنگ فرعلریدر. «زنداوستا» نك متنی و شرحلری آوروپا تلرینه ترجمه قیلنوب تارالیدی و شول سببلی مونک فلسفهلهلرینه آوروپالولر آشنا بولدیلر.

مانی

بودخی محوس دینلر نلن بر شعبه ایدی. بودین، خرستیانلق غهده قاتشوب خرستیان عالمده مونک سببندن آبروجه بر مذهب ظاهر بولدی. بو دین نك موجودی، «مانی» و یا که «مانی نقاش» و آوروپالولرچه «مانس» و یا که «مانیکوس» دیب معروف بر آدمدر. بو مذهب نك اصلی «تقویه» بولوب بری: نور، ضیا، روح، و دیگرده ظلمت و جسمانیتدن عبارت ایکی الهغه اعتقاد قیلون عبارت ایدی. مذهب نك اساسی بولغان مقدس کتابی ایسه «ارتنگ» و یا خود «ارژنگ» اسمنده بولوب گویاسمادن نزول قیلغان معجزه ایدی. «مانی» ایسه «روما» طوبراغینه کروب «آرخلاوس» اسملی بر پاپاس برله مباحثه قیلشوب شونده مغلوب بولغانغی مرویدر. ۲۷۴ میلادیده مقتول بولوب مذهبنی قبول قیلوچیلر ده تعقیب ایتولمشلر و تابعلری یوز مکرچه بولوب روم و ایران طرفلرینه تارالمشدر ایدی.

دین اسلام ظاهر بولغاچ عباسیلرنگ الك دورلرنده «مانی» مذهبی اسلامیتکده قاتشمش ایدی. فقط «مهدی» خلیفه بو مذهب نك مروجلری بولغان زندیقلر نی تهدید قیلوب دیانتی آندن تظهر قیلدی. زرداشتی، مانویلرنگ مقدس کتابلرینی اوقو و آنلرنگ معنایلهلرینه توشونو حاضرگی اسلام عالملرینک اقتدارلرنده توگل. مونی بالکتر آوروپا مستشرقلری ایضاح قیله بلورلر. چونکه مستشرقلر طرفندن اول کتابلر کوبدن اوز تلرینه ترجمه قیلندیلر.

برهمنی، بوددی، قوتجیوس دینلری

بو دینلر ایسکی دینلر دن بولوب بر نیچه تورلی وجهلر دن اهمیتلری بار. چونکه بو دینلر حاضرده مندرس توگلر و حاضردهده نوع انساننگ ایگ کوب قسمنی تریه قیلمقدهدرلر. و هم ایسکی تریهلهلر و فلسفهلهلر، مدینتلرنگ توب تاملرلهلری ده آنلرنگ چشمهلهلر نلن تارالوب قالمشدر. نوع انساننگ ایگ ایسکی متفکرلری ده اول دینلرنگ اچلر نلن ظاهر بولدی. بو دینلر دیانت اسلامیه برله رقابت ایتوب کیلدیلر. چونکه

آوروپا مدینتینگ فائده سی هم ضرری

اوتکان یلرده غی «شورا» لرنک برنده «آوروپا مدینتی اسلام دنیاسی اوچون فائده لیمی یا که ضرر لیمی؟» دیب برسؤال بیرلگان ایدی. شول مناسبت برله علمی مجموعه لرنک برندن اقتباس قیلوب اوشبو مقاله نی یازامز.

I

فایره برله ضرر

آوروپا مدینتینگ فائده لی یا که ضرری بولوونی تیکشرمازدن مقدم، «فائده» برله «ضرر» ننگ اوزلرینی ییلگوله رگه حاجت بار. «فائده» دن مقصود ایسه ملت اوستنده بولغان مختسزلک لرنی، فلاکت لرنی یبارودن وموننگ اوستینه ده کوبمی آزمی سعادتلی بولولرندن و «ضرر» دن مقصوده ملت وامت اوستینه مختسزلک کیلودن عبارتدر.

اوشنداق «آوروپا» مدینتندن مقصوده خصوصی برملکت ومعلوم بر قوم ومملت توگل بلکه آمریکا و آوروپا ده بولغان مدینتلی قوملر آراسنده عمومی صورتده مقبول بولغان اجتماعی ومشروع حاللردر.

«ضرر» برله «فائده»، بو کونده نیچوگ بولورغه تیوشلی ایدی معناسی برله توگل بلکه مسلمانلر ننگ آوروپا لورغه قاتشماز. لرنندن مقدم بولغان اوز حاللرینه نسبت برله اولچاو یورتو برله در. مسلمانلر، آوروپا لورغه قاتشقانلرندن صوگ اولگی حاللرینه قارو برله بختلی بولدیلمی یا که بختسزمی؟.. مونده آوروپالو لرننگ نیت وقصدلرینگ اهمیتلری ده یوق. یعنی آنلر، مسلمانلر حقنده بوزوق فکرده بولوب ده آنلرنک قصدلرینه خلاف صورتده مسلمانلر «بختلی» بولسلر بو نرسه «فائده» سانالورغه ومونک کیریسنجه: آوروپالر یاخشی نیتلر قیله طوروبده شونگ سینندن مسلمانلر بختسز بولسه بو نرسه «ضرر» سانالورغه تیوشلی.

بو بختلی یاخشی تیکشرر ودرست آکلار ایچون مسلمانلر ننگ تاریخلرینی، هم ده آنلرنک عرف وعادت لرنی، فکر وطبیعتلرینی، عموما اجتماعی وسیاسی حاللرینی بلولازم، شولای بولماغانده مونده خطا حکملر قیلورغه، آلدانو و آلداولر کوب بولورغه ممکن. شوشی بختشک تیجه سی: اگرده آوروپا مدینتندن فائده

کورگان بولساق شونی دخنی ده آرتدرو، ناگاه ضرر کورگان بولساق شونی فائده لی یولغه ایله ندر و ایچون طرشو بولورغه تیوشلی. یوقسه: «آوروپا مدینتی ضررلی بولدی، شونگ ایچون آندن قاچولازم ایکن» دیب نفرت ایتو وچیت که چیقارغه طرشو عبث اش وهیچ فائده کیتوره چک توگل عقیم بر تدیردر. بزنی ایندی آوروپا مدینتی اوزینک ماشینه سی برله بوتروب آلوب کروب کیتدی، شول ماشینه همیشه ایله نوب طورغانده بزنگ آندن اچقنو احتمالز یوق، بر آرشین یرافلانوچی کشیلر که آوروپا مدینتی اوزی اوچ آرشین آرتغی برله یاقینلاشوب طوزادر.

آوروپا مدینتندن قاچوب قورتلو دیگان سوز باری بوش قول برله قالوبده آننگ آستنده تاپتالو وایزلو، دیگان سوزدر. اما شوندن فائده له نور که حتی اصل آوروپا لورنگ اوزلرندن ده آرتدروب یبارر که و آنلرنک ضررلرندن صاقلانورغه ممکن. مونه بز، مسلمانلر ایچون تیکشرر که وعمل که قویارغه تیوشلی نقطه شوشیدر.

خلقلرنک، نیندی نرسه که استعدادلری بولسه چیتارده کورو وکوچرگچ آو سبیل شول استعدادلری حرکت که کیه، اشله نه. بو، یک طبیعی نرسه بولوب «اجتماعی» علمنگ اگ اهمیتلی قاعده لرنندن بریدر.

تکوچینگ کیوم تگونی کورو سبیلی، کشی که کیوم تگو وشو ننگ برله کسب ایتو هوسی توشه. بری ساعت اشله وچینی کورو وساعت برله کوب چوالو سینندن ساعت علمی اوگره نور که محبت ایته. قایسی کشیلر، بر مجلسده سویله نگان سوزلرنی ایشتو یا که اشله ب طور وچیلرنی کورو سبیلی توری هنر وصناعتلر که کرشدر وشوشی اشلرنده موفق ده بولالر. «استعداد اشله نو» دیب شوندی حاللر که ایتوله در.

اصل استعداد، آوروپا لورغه غنه یربلوبده مسلمانلر موندن محروم ایتولگان توگل. اصل استعداد، قوری استعداد غنه ده توگل بلکه هر نرسه که استعداد نیندی گنه قوم ومملتلر، نیندی گنه دین ومذهب لر که تابع بولسونلر آدم بالاری آراسنده مشترکدر. برفرننگ هواده اوچا، دگرده یوزه طورغان ماشینه اختراع اینکان بولسه یا که بر آمریقانی اون مگ چاقروم مسافه دن قارا قارشی سویله شه طورغان بر قورال چیقارغان بولسه بواش آنلر ده استعداد بولوبده باشقلرده استعداد بولماودن توگل بلکه بولغان استعدادنی اشله تو واشله تمه ودن گنه در. یوقسه شول ماشینه لرنی چیقاره طورغان استعداد، بر آمریقانی وبر آوروپالی ده بولغانی کبک بر چینلی وبر عربده، بر مسلمان باشقرده برله برتیتار، وتورک وقازاقده ده بار. باری تیک اولگیلری استعدادلرینی اشله تکانلر، اما صوگخیلری

فکرده مستقل بولو ایچون «عقل» نك بالغ بولوی شرط . عقلی بولماغان یا که بولسه ده شول عقلی صلیق مرتبه سندن چیقماغان آدمده فکر استقلالی بولماز .

فکرده استقلال، بوزوق برله نوزوکنی، دزست برله یالغاتی، یاخشی برله ناچارنی، هم فایده برله ضررنی آیره بلو . تیکشره و تقیش ایته آلودن عبارتدر .

مستقل فکری کشی هر نرسه نی عقل میزانتدن اوتکارر ، عقل غه موافق توکل سوزلر که اهمیت بیرماز . حقلقنی دلیل برله بلمی طورغان آدملر، کیرهك قاضیخان ، خلاصه وقتاوی هندیه کتابلرنی یادلاب چیقسونلر «عالم» اسمینه لائق توکلدر . «عالم» گنه توکل حتی آندی کشیلرنی عقلی دیب ایتورگده ممکن توکل .

اسلام دینی کیلو برله خلقلر آراسینه اراده ده مستقل بولو و فکرده استقلاللق اورلقلرنی ساچدی . بو خصوصه قرآن کریمده بولغان عبارتلر، اشارتلر اوزینک اهللرینه معلوم .

اوشبو سبیدن دنیا یاراتانغاندن بیرلی بدویلکده، وحشیلکده یا شاوچی خلقلر علم و مدنیت اهللری بولدیلر وشول وقتلرده دنیانک ائک مدنی و کوچلی حساب ایتوله . طورغان ملتارینه خواهجلیق ایته باشلادیلر . شهرلر صالحیلر، یوللر یاصادیلر، عمارت و صناعت اشلرنی آغه بیهردیلر . زور مجتهدلر ظاهر بولوب « حقوق » علمینه نیگزلر قوردیلر . لکن استبداد بیشکنده اوسوچی ، اوهام و خرافات خارق عادت (کرامات) عقیده لری برله تریه له . فوجی ایرانلورنک تاثیرلری آستنده ، اسلام دنیاسی اوزینک یولندن چیت که چیقدی، بر عصر اوتار اوتمازده ینه دن استبداد بغاولری برله بغاولاندی، اوهام و خرافات برله غذالاندی . شوگا کوره ده فکر استقلالی بتدی، فکرلرنده استقلال بولغان کشیلر چیتدن کیلگان غریبلر و دشمنان عسکر نندن توشکان اسپرلر روشنده قالدیلر . شو نك ایچون ایکنچی عصر دن صوگ اسلام دنیاسنده بولغان بتون علم و معرفت، محاکمه سز، موازنه سز «تقلید» لردن، تالیف و اثرلری ده «قال فلان کذا و قال فلان کذا» دن عبارت بولوب تحقیق و محاکمه دن محرومدر .

درست، قرآن کریم تأثیری برله اسلام دنیاسنده هر وقت مستقل فکری ذاتلر ظاهر بولالر و آزغنه مجال تابو برله اوزلرینک کماللرنی باشقهلرغه تلقین و نشر قیلودن کیرو طورمیلر ایدی . لکن استبداد کوچلی تقلید هم اوهام و خرافات خسته لنگی چوما روشنده حکم سوروی سبیلی مونلر نك اورلقلری چیقمی، چیقغانلری اولگرمی، شولای ایتوب یاخشی غره کورلمی ایدی . کفر و زندقه برله تهمت ایتولگان ایسکی عالملرنک کوبلری شوشندی

شوشی خزینه نك قدرینی بلمی ضایع ایتکانلر .

بو سوزلر قوری فلسفه دن گنه عبارت توکل بلکه موگا واقع برله مثال کورسه تور که ممکن .

افغان خلقلرینک فردلرنده صوغشچیلیق استعدادی یاخشی ایدی لکن مونی اشله ته آلمی طوردیلر . قایجان کیم اوروپالورغه قاتشو سبیلی آنلرده بولغان صوغش قوراللرنی و صوغش حقنده غنی هنرلرنی کوردیلر ، اوزلرینک استعدادلرنی اشله تور که باشلادیلر ، عسکرلک نظاملرنی، قورال یاصا و زلورلرنی تمام اوزلرینه آوب گویا بتونلای اوز اختراعلری و اوز هنرلری روشنده خواهجلیق ایتهر که باشلادیلر . بو کونده عسکرلک و قورال اشلی بلو طوغروسنده افغانیلر برله اوروپالیلر آراسنده آیرمه یوق درجه سنده در .

سوریه خلقلرنده سوداغه بولغان استعداد قوتلی ایدی . مونلر اوروپالورغه قاتشو سبیلی اوروپالوردن سودا ترتیلرینی آلدیلرده اشلرنی یا گا نظاملر بونچه یوروته باشلادیلر . استعدادلری سبیلی سوریه خلقلری حتی اوروپالور درجه سندن اوزوب بارلر . مونلر برله رقابت ایته آماولری سبیلی اوروپا تجارت خانهلری برر برر «سوریه» دن کیتوب طورالر . سوریه لیلر، آنلر نك اورنلرینه اورنلاشو برله گنه قناعت ایتمی آرقالردن اوروپا و آمریقاغه باروب یرلشهلر . حاضرنده ایندی آنلر اوروپالور و آمریقالور برله سوریه ده توکل بلکه «نیورق» و «لوندن» شهرلرنده رقابت ایتهلر .

مصر خلقلرینک ایگونچیلک طوغروسنده آیروم براستعدادلری بار ایدی . لکن اشله نمه و سبیلی بو استعداددن ثمره کورلمادی . قایسی وقت مونلر اوروپالورغه قاتشیلر و آنلرده بولغان زراعت علملرنی، قورال و اصوللرنی کوچروب آلدیلر ایگونچیلک هنری مونلر ایچون آتون یلغه سی بولدی .

بو ایسه «فائده» نقطه سندن اورنك آلو ماده لیدر . شو نك کبک خلقلر نك «اوصال» و «یونسز» بولورغه ده استعدادلری بار، کوچرگیچ آلو سبیلی مونی ده اشله تور که حتی چیکدن چیقوب کیتارگه ده ممکن .

II

فکر و اراده استقلال

اوروپالورغه قاتشو سبیدن مسلمانلر نك حاصل ایتکان «فائده» لرینک بری فکرده استقلال بولولقدر . انسانلر نك «انسان» بولولری فکرده استقلال برله اراده ده استقلال بولوغه موقوفدر . فکری و اراده سی مستقل بولماغان آدم، آدملر جمله سندن حساب قیلنسه ده حقیقت حالده اول کشی «آدم» توکلدر .

کورسہلر مجتہدہلر سوزلرینی آلدہ طوتالر و آنلرنگ مذبہلرینی درست کہ چیقارر ایچون قرآن ایتلرینی تاویل قیلہلر، ظاہرلرندن دوندہلر. قرآن کریم اوقولسہ، علم و عمل ایچون بولودن بیگرہک کسب و تحصیل رزق ایچون سبب بولغانلقتندن اوقولا، دنیاوی منفعت امید ی برلہ تراویح غازلرندہ، میتلر اوستلرندہ حتم ایتہلر، مدرسہلرندہ صوابلری برلہ خطالری یاخشی تیکشیرلمگان مفسرلر یوللرندن چیت کہ چیقماو شرطی برلہ تعلیم قیلہلر. ایندی خلقلر، بو کتابینی شوشی روشدہ استعمال ایتسہلر، تدبیر و تفکرندن بیگرہک منبع رزق قیلسہلر، آننگ ہدایتی و ارشادینی اخص آمال ایتوب طوتاجق اورندہ کوی و تاوشلرینہ اہمیت بیرسہلر اول خلقلرنگ استفادہلری نیچوک ممکن بولور؟.

قرآن کریم، بیک کوب زمانلردن بیرلی قوللردہ یوریدر، کوکلرگہ آلنہدر، ہر توری مقاملر برلہ اوقولادر ایدی. لکن مسلمانلردہ نیچون فکر و ارادہ استقلالی بولمادی؟. و نی ایچون اوتیکان زماندہغی ہر بر کشینگ سوزینی حجت اعتقاد قیلوب طوردیلر؟.. ہرات و سمرقند ملالری طرفندن تألیف ایتولگان کلام کتابلرینی محاکمہ و نقییش ایتمی طوروب حق عقیدہ کتابی ایتوب نی ایچون قبول ایتدیلر؟..

قرآن، عقل استعمال ایتو طوغر وسندہ مسلمانلرینی ارشاد قیلدی، نظر و استدلالغہ دعوت ایتدی، مونی حتی آروپاننگ انصافلی عالملری، حلققغہ خدمت ایتوچی مؤفللری اقرار ایتہلر. اما حاضرگی زماندہ مسلمانلرنگ فکر و ارادہ استقلالی طوغر وسندہغی استاذلری آروپالولردر، چونکہ مسلمانلر قرآن دعوتینی اہمال قیلدیلر و قرآن ارشادلرندن تجاہل ایتوب طوردیلر.

بو سوزلرگہ اشانسی کیلمگان کشیلر ہر بر مملکتدہ بولغان مسلمان روحانیلرینہ کوز سالسونلر و شونلرنگ مسلک و طبیعتلرینی تجربہ قیلوب قاراسونلر. آنلرینی، موندن اوچیوز پل مقدمہ بولغان روحانیلرگہ کورہ آچیق فکرلی و مستقل ارادہلی تابسہلر و آروپادن کیلمگان علملر سبیلی فکرلری آچلغان یاشلرگہ کورہ اوپاوراق و اوستورہک بولولرینی سبیسہلر، بزنگ موندہ سویلہ گان سوزمننگ طوغری بولوب یتمگانلگی برلہ حکم قیلسونلر!..

بو کونگی دینی عالملرمننگ مرتبہلری توبان توشو و اعتبارلری بتو، اولچاولری ییکلہ یودہگی کوچلی سببدہ طوغریدن طوغری یا کہ واسطہلر برلہ آروپا عالملریننگ علملرندن استفادہ ایتولری سبیلی فکرلری و ذہنلری آچلغان یاشلردن توبان درجہدہ قالولریدر. دین عالملری بو طوغرودہ باشقہلرینی عیبلی ایتہچک اورندہ اولزیرینی عیبلی ایتارگہ و اوز قصورلقلرینی اعتراف قیلورغہ تیوشلی.

عالملردن و اسلام دینینگ قایغی برلہ تربیلہنگان قرآن اہللر نندندر. استبداد جفاسنی الگ کوب کوروچی خلقلر آروپالولر بولدی.

مونلر کورگان فلاکتلر، اسلام دیناسندہغی استبداد جفاسندن کوب مرتبہ آرتق ایدی. لکن اندلس گہ باروب علم تحصیل ایتہ و ابن رشد بیک عالملردن استفادہ قیلہ باشلاولری برلہ مونلردہ عادتندن طش انقلاب بولدی. ابن رشدنگ فکر و ارادہ استقلالی حقدہغی اورلقلری شوشی یا گایرگہ توشوب کوتلمگان روشدہ اوسارگہ، اورچرگہ باشلادی و کوچ حاصل ایتدی. اوشبو سببندن آروپادہ نوری قویاش طوغدی، بولوتلر، توزان و توتونلر بو قویاشنی قاپلارغہ طرشیدلر ایسہدہ ممکن بولمادی. مستبد بادشاہلر و خودبین روحانیلرنگ قارشنی طورونرینہ رغما آروپادہ «فکر استقلالی»، «ارادہ استقلالی» دیگان خزینہ ظاہر بولدی. آروپاننگ بو کونگی علمی و هنری، تجارت و بایغی، صناعت و سیاستی، مدنیت و شوکتی مذکور ایکی خزینہدن طوغان نرسہلردر.

آروپالولرغہ قاتشولری سبیلی بو کونگی مسلمانلر شول خزینہلرنگ اہمیتلرینی اولچی بلہ باشلادیلر، آروپالولر نیچوک فائدہلہنگان بولسہلر، شول یول برلہ مسلمانلردہ فائدہ آلورغہ کرشدیلر. شوشی الوغ درس ایچون بر یوزندہ بولغان بتون مسلمان آروپالولرغہ تشکر قیلورغہ و ولی نعمت صانارغہ تیوشیلردر. احتمال بو سوزگہ قارشنی: «بز، نی ایچون آروپالیلرینی ولی نعمت بلیک؟ و نی ایچون آنلرغہ رحمت اوقورغہ بورچلی بولیق؟. بزنگ «قرآن» مزنگ کیلووینہ اون اوچ عصرندن آرتق وقت اوتدی، اول ایسہ خلقلرینی تقلیددن منع ایتدی، عقل و فکر یورتورگہ دعوت قیلدی، آننگ آنا آنارغہ ایہرونی دلیل صاناوچیلر حقدہ بولغان تیویخلری، «قل ہاتوا برہانکم ان کنتم صادقین» روشندہگی الزام و ارشادلری میداندہدر، شولای بولسہ بز، فکر استقلالی و ارادہ استقلالی حقدہ آروپالولرغہ توگل قرآنغہ تشکر قیلورغہ و شول قرآنی اوگرہ توجی رسول اللہ حضرتلرینی ولی نعمت اعتقاد ایتارگہ تیوشلیمز!..» دیب قارشو چیقوچیلر بلکہ بولور. مونلرغہ قارشو بیرلہچک جوابمز اوشبودر:

«درست، قرآن کریم تقلیددن منع ایتدی، فکر و عقلنی استعمال قیلو حقدہ فرمانلر یوردی، عقل اہللرینی شاہدک و «حکم» لک منصبلرینہ کوتاردی، بز یوقاریدہ مونی اوزمزدہ بر آز سویلہدک. موندہ ہیچ نزاع یوق، قرآن کریم شوندی بر کتاب ایدی. لکن بو کون گنہ توگل بلکہ موندن بیک کوب مقدم بولغان عصرلردن بیرلی مسلمانلر «بز، قرآنی آگلایمز، آنی یاخشیلاب بلیمیز، شونگ ایچون مجتہدہلر سوزلری برلہ عمل قیلہمز» دیلر. مجتہدہلر سوزی برلہ قرآن سوزی آراسندہ مخالفت

بر یلمی «شورا» ده «تل یاریشی» مقاله لری یازلا باشلان
ایدی. بو اش تلمزنی توزه تو، اونو طلفان لغتلمزنی تابو و جیناو
توغر و سنده ایگ برنجی یول ایدی. دوام ایتمه یاخشی بولور ایدی.
نی اوچوندر دوام ایتمه دی. «شورا» بو مسئله نی تاغی قوزغاسن
ایدی. ینه «تورکی سوزلر» اوچون آیرم بر «باب» آچلسون
ایدی. ئله نیچه تورلی شیوه لرده سویله شه تورغان تورلی تورک
قوملری آراسنده یورگان یگتلمز بار. مطبوعاتقه چقمی باصلوب
یاتقان لغتلمزنی یازسونلر ایدی.

یوز میلیون قدر تورک ملتینک آندان طوغمه تلسز طوروی
بیک زور کیمچیلکدر. بزده «ادیات» توغروسنده قلم توتوچیلر
بار. لکن لغت توغروسنده قلم یازوچیلر مز کورنمی. مستقل بر تلنگه
ایه بولمی طوروب ادیاتمزنک طوزی چقماس.

چونکه بز هر جهندن ایگ آرتده قالغانمز. بزده فن وهنر
علملری بوتونلی یوق. بولرنی چیت تلردن ترجمه قیلورغه مجبور
بولاقچمز. ترجمه اوچون تل کیرهک، لغت کیرهک.

تلمزنی توزه ته باشلارغه کوبدن وقت ایندی. توزه تکانده
تورکچه لغتلمز تابولوب بتمه سه چیت تلردن بولسه ده آلوب اوزمزنکی
قیلورغه کیرهک. مثلا: انگلیزلر، فرانسوزلر، روسلر، نیمسلرده
فارسچه عربچه، تورکچه سوزلرنی اوزله شدروب مکمل بر تل
وجودکه کیتراگانلر. مثلا: انگلیزلر «برادر» سوزینی اوزله شدروب
«بروادر» دیگانلر. روسلر «سبت» نی «صبوطا» دیگانلر...
اگرده بو یولده حاضرین حرکت کورلمه سه ۳۰-۴۰ یلدن سوک
کاشغر و تورکستان چینی تورکری ده بخارا و سمرقند تورکری
کبی اوز تلرین اونوتا باشلا یاچقلری طبیعی در.

II

تاتار زمینی

یر یوزنده موجود تورک بالاری «تاتار» نسلندن تارالغان
تارماقلردر. بو کونده یر یوزنده نیکدر تورک اولادی بولسه
شولرنگ آتا و آنالری «تاتار» ابکالگی تاریخ اهلینه معلوم
حقیقتلردندر (?).

تاتار تاریخی، تاتار تلی، تاتار ادیاتی، تاتار حکومتی، تاتار
زمینی ازده بار نرسه لدر. تیک، زمان اوتو ایله تاتار ملتینک زورانی،
حکومتلرینک شوکت و عظمتی اونو طلفان.

مین حاضرگه «تاتار زمینی» دیگان سوز حقتده غنه یازاچقمن.
بو سوز تورکستان چینی و آلتی شهر تورکری آغزنده سویله نوب
ایشلوب طوروا. بولر شرقی تورکستاننگ جنوب شرقی طرفلر
«تاتار زمین» دیلر.

تورلی مسئله ر:

۱

بولای بولسه تلمز قاچان توزه لور؟

تورکستان چینی ده قورلا، کوچا یاقلرنده تورکی لغتلرنگ
کوبلگن. اوز تلرین سویگانلکرن کوروب یک سویگان، بر کون
بر زمان تلمزنگ توزه له چکینه چومپتکان (اشانغان) ایدم. لکن
کاشغرغه کیلگاندن سوک بو توغروسده غی ایمانم بر آز یومشی
توشدی. بولر، تورکی سوزلر نابلوب طورغانده یوری، عربچه
فارسچه سوزلر قوللانلر.

یاگا یول بلهن اوقوتا تورغان بر مکتبنی کوررگه بارغان
ایدم. مین کرو بلهن بالارغه توبه ب: «قوموا!» دیدیلر. بالارنی
اوقونوب کورسه تدیلر. یارطیسی عربچه، یارطیسی فارسچه، آزرانی
تورکیچه («بی» نی قالدروب، «تورکچه» گنه دیسهک نیچک
بولور؟) یازلغان سوزلرنی ییکله تکانلر. اوقوغان سوزلرن بالار
اوزلری ده آگلی آلایلر. نیگه دیسهک عربچه، فارسچه در. بو بیت
یاگا یوللو مکتب. ایسکی مکتب بولسه سویله بده طورمیسک.
«اجلسوا» دی. اوطورگر دیمه ی «اجلسوا» دیوینه بیک
خورلاندیم. آچووم کیلدی. مونگ اوچون اوقوتوچیلرنی تیرگدم.
شله له دم.

کاشغر آدملری تورکلکنی بلایلر، تلر زده سوییلر. مکه،
مدینه گه باروب قایتقانلری «یوغاری اوز» اورنینه «تعال، تفضل!»
دیگان بولالر. استانبولده طوروب کیلگانلری «تشکر ایدرم، ممنون
اولدم، استغفرالله په کی اقدام» کبی سوزلر قوشوب سویله شوب
ماتاشلر. ملی ادیات، ملی مطبوعات و آنا تلی مسئله لری بلهن آلتی
بیرشلیری یوق. منه شوندی اوزگه رشلرنی کورگه چ تورک تلن توزه تو
برله شدرو درتی سونه، سورله باشلی.

ئلی بزنگ تلمز بوزولوب اشدن چقغان. تلمز تورکلک
روح بوتونلی یوغالتقان. بز، بربر مزایله کورشکانده اوچراشقانده ده
سوزنی عربچه بلهن باشلیمز، نی سویله گاغزنی اوزمزه بلیمز!...
بزگه یاخشلیق قیلغان کشیگه «رحمت» دیمز. کاشغرقلر «اسق الله»
دیلر. مونی صو برگان آدمگه گنه ده ایتمیلر هیچ بولماسه. موگا
سوز تابولمی دیب ایتورگه ده یول یوق. نیگه دیسهک بو اورنده
قازاقلر «کوب یاشا» دیلر. دیک سوز بار. تیک اوزمزن گنه ایسکه
آلمایمز.

«ذکر» ننگ قزولنی سبیلی جمعه نمازی او قولی قالغان کونلرده بولا. او قولغاندهده ایکندی نمازی بلهن بر گه قوشوب بر وقتده او قوللا. شونسی قزغانچدرکه «نفی نئی اثبات» قیلغان چاغنده یاش یگتله دو مگوب اوله لر. ایشتلدگینه کوره شوشی آراده غنه بر خانقاده ۶-۷ دانه یاش اوسمر یگتله «نفی اثبات» قیلغان چاغنده آخرتکه سفر ایکنانلر.

«نفی - اثبات»: طن آلمیچه اونبردن باشلاب مگ که قدر «لا اله الا الله» دیمکن عبارتدر. مونه شول سبیلی «مگ» که یتکررکه طرشوب «قاتو» چیلر کوب بولا ایکن.

بو اش کاشغرده غایت تر قیده درکه، ایشه کچیلردن تارتوب ایکن یوغاری دائرهده گی آدملر که قدر شول اشکه مبتلادرلر.

قرآن کریمده مگلهب امر و مگلهب نهی بار. شول امر ونهیلرنگ یوزده برن عملگه کیتزه آمادقلری حالده «نفی - اثبات» یولنده جان تسلیم ایتولوی غایت قزغانچ بر احملقدر.

قرآن کریم و اسلام شریعی «قتل نفس» نی حرام قیلدینی حالده بو احملقلر «نفی - اثبات» قیلوب اولوچیلر نی «شهادت» بلهن حکم ایتله لر. بو قدر بیوک ضلالت اولورمی؟

طننی بووب «لفظ» چهینه و دن نیندی فائده بار ایکن؟ «واعلم انه لا اله الا هو» امری انسانلر نی وحدانیت فلاغی آستینه جیوب مادی و معنوی اختلافلر نی آرادن کونه روب اخوت و محبتکه چاقوردن عبارتدر. قرآن ننگ، دین ننگ روحن آ گلاغان کشیلر بر چاقودهده اولزلن هلاکتکه آتماسلر. انسانلر نی هدایت ایتوده قرآن کریم مک تصوفدن آرتقدر.

IV

قازاق مطبوعاتی مقرره

بر وقت بر مناسبت بلهن قرغز قازاق مطبوعاتی حقنده واقع غه موافق بولوب طورغان فاکتور نی یازوب «شورا» اداره سینه کوندرمش ایدم. بو مکتوب «اداره ده» خیلی اوزاق طورغاندن سوک ۱۹۱۶ یل ۲ نچی عدد «شورا» ده باصلمش و شول مناسبت بلهن ۳ عدد «شوراده» قابتاغای افندینگ تقیدی ده باصلوب چقمش ایدی. مذکور مقاله و تقیدلر باصلغان «شورا» عددلری میگا یک سوک؛ ایون - رمضان آیلر نده غنه ایرشدی.

مین، «مطبوعات و ادبیات» سرلوحه لی مقاله مده قازاق مطبوعاتی ننگ اوز محلی شیوه سن آله سوروب، تورکله شمک و عمومیه شمک مقصودندن کوز بومووی حقنده مقتضاغه موافق روشده اوز ملاحظه منی یازمش ایدم.

لیکن مینم بو یازوم قازاق محررلرندن «قابتاغای» افندینگ

بو کونده «تاتار» ننگ نیندی نرسه ایکنانده بله گان بزملت اغزندن شوندی برسوزننگ ایشتلووی بر آز عجب طویلسه ده بو سوزننگ فنی جهتدن توغری بولونده شبهه یوقدر. چونکه بو، تاریخی بر سوزدر. بو حقده مشهور تورک شاعرلرندن نوایی حضر تلری ده:

«هر قامشدن شه کهر اونمهس
هر تیگاندن تازه گل
هر کییک ننگ کندکی
نافه تاتار ایمهس

دیمه یوزمگ خوتهن گلزاریدر بو

دیمه خطا نفاه تاتاریدر بو» دیمش.

مشک - نافه - یوپار تبت، خوتهن و قارا قورم تاغلینه مخصوص بر نرسه بولوب بونگ «تاتار» غه نسبت بیرلووی ده «تاتار زمین» سوزننگ درستلگن یعنی خوتهن اطرافنده غی طاغلرده یتشکان یو پارننگ تاتار غه نسبت ایتلووی اول یرلرنگ تاتار ملکی و تاتار زمینی بولغانلغن آچق روشده اثبات ایتدر.

ینه - یارکنند چوره سنده «تاتارکنند»، «کهنه تاتار»، «تاتار تاسقاما» اسملر نده بر نیچه اوللر بار. بوده شول جمله دندر. بو اسملر ننگ وجه تسمیه لرندن آ گلاشلدغینه کوره ده شرقی تورکستاننگ «تاتار زمینی» بولوی حقیقتدر. بو کونده بو یرده ترکک ایتوچی تورکلر تل وادیات، موزیقه و نغمه لری ایله ده کهنه تاتارلر نی ایسکه توشروب طورالز.

خلاصه آلتی شهر تورکلر ننگ «تاتار زمین» دیگان سوزلری تاریخی جهتدن غایت قیمتلی بر کله طیبه بولوب بولکه ننگ شرح و حاشیه لری جلدلرچه کتابلر تشکیل ایته چکدر. یعنی شوشی معلوماتدن ثلله نیقدر فنی و تاریخی مجهولات استخراج ایتلورگه ممکندر. تیک بو یولده تفتیش و تحقق قیلیمق اوچون جدیت و فعالیت کنه کیره ک.

ایندی کولگنگه شوندی سؤاللر کیله که: بو یرلر قایسی زماندن باشلاب «تاتار زمینی» آتالغان، قانچه وقت تاتار قولنده طورغان و قایسی تاریخدن تارتوب آنلر قولندن حققان؟ شوشی سؤاللرنگ جوابلرن «شورا» صحیفه لر نده کورومیسر بولسه اوزمنی مسعود سانار ایدم.

III

نفی - اثبات

کاشغرده بر نیچه خانقا بار. بو خانقالرده هر جمعه کونی «صحبت» لر بولا. خانقالرده یاش اوسمر یگتله رنده کوبکنه کورنه.

مزاجنه توغری کیلمه مش. مینم دوستانه یازغان «سوز» لرم «هجوم» که حمل قیلنمش.

مینم: «بتون روسیه تورکری عمومی تورک مطبوعاتی وجوده کیترو یولنده جدی حرکت قیلوب طورغان زمانده - قازاق محررلری اوزینه باشقه بر یول طوتوب، دواداق طای شیکلی اویردن آیریلوب یورولری برده کیلشه طورغان اش توگل» مضمونده غی سوزلرم قازاق محررینه قاتیره ق بهرلگانگه اوخشی.

آیرم «قازاق مطبوعاتی» وجوده کیترو خیالنده سرگردان قولوب یورگان قازاق محررلری بزنی هر وقت شولای «هجوم» بلن متهم قیلوب طورالر. درستی ایسه هجوم آنلر طرفندن اجرا ییلنوب طورمقده در. بز فقط «مدافعه» اصولغنه طوتامز.

مین، اوزمچه طوغری و مهم بولغان فکر و ملاحظه لر مین افکار عامه غه تقدیم قیلوده اوزمنی حر طوتوب، اوزم آ کلاغانی باشقه لر غده آ کلاتوب، سویله طورونی ملی بر وظیفه دیب بله م. قازاق؛ تاتارنگ بالاسی یا خود (قازاقلرنگ اوز اعتقاد و روایتلرنجه بای بیچه بلن طوقال بالاری) بر طوغمه قهرنده ش بولونی اعتبارغه آلب، دها توغروسی تورکک حیثیتجه قان قهرنده شی بلوب آنلرنی اوزمزه که یاقراق تارتاسمز کیله. بو کونده بشون تورک بالاری آراسنده ایگ مهم ملی مسئلهلر قطارینه کروب طورغان اجتماعی حیات مسئله سی بلن صحرائشین قرده شلر مزی نه ده تانشدراسمز کیله. شوشی مقصودقه ایرشو اوچون واسطه بولورلق «عمومی تورک مطبوعاتی» وجوده کیترو فکر قرقز - قازاق قهرده شلر مزه آ کلاتورغه طرشامز.

مین؛ تورک ملتن تاراتو، واقلاندری کبی ناچار تیجه لر طوغدرلق منطقسز حرکتدن ییک قورقام.

ارمنی لرنکی شیکلی سیاسی بولماسده کوچلی، قوتلی، تازا ته نلی، فعال و متین بر تورک ملتی وجوده کیترو یولنده فکر یوروتهم.

اصلی ونسلی بر بولوبده زمانگ اوتووی، مکاتنگ اختلافی سبیلی طوزوب چه چلوب کیتکان تورک بالارن یا آدان بر یرگه چیو یولنده «تل» نگ نیندی رول اویناوی معلوم.

ملی و اجتماعی مسئله لرده آ کلاشو اوچون ایگ طوغری یولده مطبوعات و ادبیاتدر. بناء علیه «عمومی تورک مطبوعاتی» وجوده کیترونک اهمیتتی اوز - اوزندن آ کلاشسه کیره ک.

مین آلی، محلی تعصبی آله سورمیم. تورلی شیوه لرده یازوچی تورک بالارن تاتارجه یا که قازاقچه غنه یازارغه دیمله میم. طوغروسی کوتو طویلاغان قیلدن بتون تورک اولادینگ چوره سندن چورگلوب یوریم. یعنی وجودی ممکن بولغان «عمومی تورک

مطبوعاتی» نی اورتاغه قویوب ادیب و محررلر که تقدیم ایتهم. درست، بو کونده، مونه «عمومی تورک مطبوعاتی!» دیب طوتوب کورسه تورکک اشله نوب بیکان بر «مطبوعات» یوقدر. ومع هذا اشله نوب طورمقده؛ تیزدن وجوده کیلوی فرض ایتلگان شول «عمومی تورک مطبوعاتی» نی میدانغه قویو یولنده جدی حرکت و تشبیلر کورلمکده در. یعنی قرقز - قازاقلرنی استننا قیلغانده روسیه تورکرلرنک مطبوعاتی املا و شیوه جهتدن خیلی برله شدی و همیشه عمومیه شوب طورمقده در. بو کیتشدن اوزاقلامیچه؛ قابتاغای افندی صورغان «عمومی تورک مطبوعاتی» کالتکه ایرشوب اورتاغه چقاچی طبیعی در. ممکندر. مونی قابتاغای افندی بله باشقه محررلر بارده بله طورغانلر در.

دیگ، عمومی تورک مطبوعاتی تیزدن وجوده کیلسه کیره ک. سببن و چاره سن قیلغانده بونگ وجوده چغوی ییک ممکن. پولشه مسلما نلرینگ اورصلاشولری، دونگانلرنگ قظایلاشولری قیلندن ازله بر بولغان تورک تلی نگ بعض سبیلر که مبنی صوگندن تورله نوب کیتووی شیکلی، سبی و عاملی تابولغانده اول تلنگ یا گادن اوز ازینه قایتووی ممکن ده طبیعی ده. مونی قابتاغای افندی اوزی ده شاید آ کلی آلا طورغاندر.

ایندی، تل، اوزی اوزگارو - بوزلو و توزه لونی قابل بولغاچ قلم بلن یاصالا طورغان مطبوعات تلن توزه تو و برله شدرو نیچک ممکن بولماسون. بو ییک ممکن هم ییکل.

مین قازاق محررلرنک آنه شول یا کغنه یاصالا باشلاغان «عمومی تورک مطبوعاتی» نه قوشولورن تلیم و شول مطبوعاتی باشقه تورکر بلن برله شوب تماملاشو یولنده حرکت قیلورن ارزو ایتهم. قابتاغای افندی صورغان عمومی تورک مطبوعاتی بو کونده موجود بولسه ایدی، بز اولچاقده: «املا و شیوه لر مزی برله شدرو کیره ک، قازاق محررلری ده بواشکه قوشلورغه تیوش» دیب سویله رگ حاجت ده کورمگان بولور ایگ.

قابتاغای افندی: «تلنی اوزگارتو ادیب و محررلر اشی توگل» دی. مین ده تلنی اوزگارتورگه قوشمیم بیت. بلکه آنی توزه تورگه کیره ک دیم.

تلنی اشله ب چغاروچی نرسه خلق ماشیناسی بولسه ده اول تلنی توزه تو: صرف، نحو، منطق و بلاغت جهتدن تیکشرو ادیب و محررلر اشی بولسه کیره ک دیب اویلیم. بو هر ملتده شولای.

معارف و مدنیت، مطبوعات و ادبیات بابلر نه بزدن ییک کوب تلک طوغان عرب و فارس لر هم بزدن چاقرملاب آله طورغان روس و فرنگرنی کورگرت! بولرده سویله شو تلی باشقه، یازو تلی باشقه. قسقه سی آوزدن ایشتلگامچه یازو ممکن (حتی ابتدائی مکتب

آبدان صو، آبدان هوا، آبدان شهر، آبدان چت، آبدان تاوار
الح کبی سوزلرنی هر مینوت وهر ساعتده ایشتوب تورامز. قسقه سی
۲۴ عدد «شورا» ددغی سوزلرنز توغریدر.

تورکی لغتلرنک تورلی یرده تورلیچه استعمال ایشلگانلگن
انکار ایتهرگه طرشو فائده سز بر حرکت و تجربه سز لکدر.
مثلا: «تام» سوزی فرغانه تورکری اصطلاحنده توبه تاقناسینه
دلالیت قیلدیغی حالده بو سوز آلتی شهر تورکرنچه دیوار (استینا)
معناسن بلدره.

تاتارچه «آ کلام» سوزی آلتی شهر اصطلاحنچه «ایشتم»
معناسنده استعمال ایتله. بولر، «آ کلام» دیگان سوزنی «اوخدم»
لفظی بلن افاده ایتله.

تاتارلر «بابا» سوزندن برگنه سائتلك معنایی اراده قیلغانلری
حاله آلتی شهر تورکری اول سوزدن ۳-۴ کونلك وحتی ۳-۴
یلقق وقتنی توشنه لر.

درست، چغتای تورکرینک تللری تورکچه لغتکله بای بولووی
ایله برابر صاف توگلدن. مین بونی دعوا قیلغانده یوق. بلکه
بولرنگ تللری فارسی و عربی لغتلر بلن بوتالغانلغن یازغالاب
طوردم. بولر بر نرسه نی ۳-۴ تورلی (عربچه، فارسیچه، قطایچه
وتورکچه) لغتلر بلن افاده ایتله. «ئه چکلم» نرسلرنی «تورش»
همده «آچچق سوچک» دیولری کبی.

شونک ایله برابر باشقه تورکرلر آراسنده عرب فارس و باشقه
اجنبی لغتلری ایله افاده ایتله تورغان معنالنک بعضیلری آلتی
شهرده صاف تورکچه سوزلر بلن افا ایتله. مثلا:

- کفیل - بورون.
- مقلد - دورامچی.
- جواب - اوچر.
- حدود - چیکره.
- حکم - صوراق.
- مظلوم - بوزهک.
- حاسد - اچی قزل. (اچکری)
- دعوتنامه - بارغاق.

نوشیروان یاشف. «کاشغری»

لاری اوچون بیک ییگلدده) بولسه ده بو بازونک صرف، نحو،
بلاغت و فصاحت جهتندن درست بولوب چغووی ممکن توگل.

بس آلی بولغاچ: بو کونده نیگز سالنا باشلاغان وتدریجا
کالتک ایرشوی امید ایشلگان «عمومی تورک مطبوعاتی» حقنده
قازاق محررلری مساهله قیلماسقه تیوش بو حقده قابتاغای افندی ده
تیره نرک ملاحظه ده بولنسون ایدی.

«ترجمان» عصرلرندن باشلاب بو کونگه قدر حدیت
و اهمیت کسب ایتوب، مقتدر محرر و ادیلمز طرفندن همیشه
کوچه یتله طورغان بو مسئله نی عموما قازاق محررلری و خصوصا
قابتاغای افندی اهمیتسز بر اقماسه گوزهل بولور ایدی.

بز: «اورام بالاسی آوزندن ایشلگانچه یازو مناسب توگل،
صرف ونحو قاعدلرینه طوغری کیلورلک روشده عمومی وادی رهک
بر تل بلن یازو کیرهک ایدی» دیگان سوزنی اوزمز توشنوب
سویله گان ایدک قابتاغای افندیکن شوندی آچق بر حقیقتنی آکلی
آلماوینه بز تأسف ایتمز. مطبوعات وادیات حقنده (۲ عدد شوراده)
سویله نگان سوزلرمز اچندن قناعتله نورلک هیچ نرسه نابا آلمانغای
اوچون قابتاغای افندینی معذور کورده. قازاق قرده شلمز آراسندن
ایندی موندن سوک هر اشکه آیقلاق بلن قاری بولورلک مقتدر
محررلر چغوون تلیم.

۷

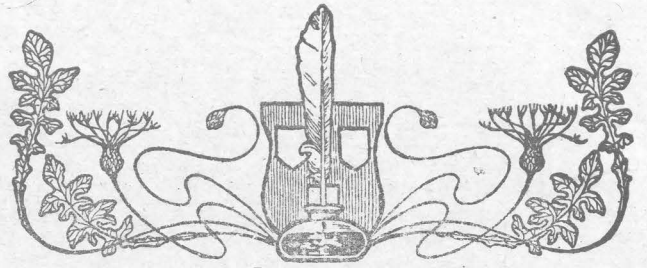
کیکنه بر ایضاح

۳ عدد «شورا» ده احمد تاج الدین افندی طرفندن یازلغان
«تلچیلر نظر دقتنه» دیگان مقاله ده اوقوچیلرنگ ذهنن چوبالتورلق
بر «تعقید» بار. شول توغریده ازغنه ایضاح یرو تیوش
کورندی.

احمد افندی، قازاق اصطلاحنده غی «آبدان» آداتن،
آلتی شهر تورکری اصطلاحنده غی «آبدان» بلن قاتشدرمقچی
بوللا.

«آبدان» سوزینک قازاقچه «بیک» معناسنده بولووی،
آنک آلتی شهرده ده شول معناده استعمال ایتلوون موجب بولماسه
کیرهک ایسکی ویا گآ چغتای تلنده یازلغان کتابلرنی اوقوب کورگان
کشیکه بو مسئله بیک آچق بولسه ده، «سکوت علامه رضا»
موجبنچه بعض کیشیلرنگ آلدانوب کیتولرینی اعتبارغه آوب، جواب
یازارغه مجبور بولدم.

تکرار ایتهمسکه، «آبدان» سوزی چغتای تورکرینک
اصطلاحنچه یاخشی، گوزهل و خاروشی معناسنده استعمال ایتله.
آبدان بالا، آبدان کتاب، آبدان اوی، آبدان بالا،

املا مسئلهسى

IV

قوشماتلار حقنره

حرفلر، توب سوزلر حقنره غى سؤالدر بتدى. ئىندى توب سوزنك آزاغينه طوتاشب توب سوزنك معناسن تورلندر طورغان علامت (تورلندر كچلر) حقنره سؤالدر بيرله. تورلندر كچلرنى يازوده استئنا ياسارغامى، يوقى، ياسالسه قايسى تورلدرده ياسالرغه تيش؟ بو مسئله نك آستينه توبه نده كى ئون ئىكى سؤال كره:

۱) نى ئشله گر - نى قىلغز، نى ئشله دگر - قىلدىغز...؟ كبك صوراولرغه جواب بولغان سوزلرنى تورليچه يازابز. كوبربز «گر» صورتنده «ك» بلن يازا. بعضلر بز ئىشتلگه نچه نچكه سوزلدرده «گر»، قالن سوزلدرده «غز» يازا. ئىشتلگه نچه يازو بالالارغه وقو هم يازو ئوچون جيكللك بيره. ديمهك، بارغز، يوروگر كبك سوزلرنك قسقا ئيتلشلىرى «بارك»، يوروك «ك» بلن ئيتله. شوندى سوزلدرده «ك» يازارغامى، «گ، غ» يازارغامى؟

ب) ياسالما صفتلدرده هم اسمدن ياسالغان فعللدرده سا كنى بولغان «م، ن، ل» حرفلردن صوك ئىشتلگن «ن» آوازن كوبربز «ل» بلن يازابز. كولم - كولمك - پچهن - پچهنلى، آك - آكلو كبك. بعضلر بز ئىشتلگه نچه «ن» بلن يازابز. كولم - كولمك، پچهن - پچهنلى، آك آكناو كبك. ن، بلن يازغانده التباس واقع بولا طورغان تورلر بار. مثلا: «پچهنلى» ديب يازساق، بونى توشم تاماملغى (مفعول به) ئيتب ئوقورغىمى، يا كى صفت ئيتب ئوقورغامى ئيكه نن بلب بولمى. آندن صوك «نهرسلى، نهرسلك، كلى، كلك...؟» كبك صوراولرغه جواب بولغانلقدن بوندى سوزلدرده صفت معناسى ده بار. شوندى سوزلرنى نچك يازارغه؟

ج) تاتارچه سوزلر يا بوتونلهى قالنغنه، يا كى بوتونلهى نچكه گنه ئيتله. سويله شوده بو قاعده كلى صورتنده رعايه ئيتله. مه گر يازوده تورليچه يازابز. كوب تورنده قالن سوزنك آزاغينه قوشلغان علامت (تورلندر كچلر) لرنى نچكه؟ ئه، نچكه سوزنك آزاغينه قوشلغان علامتلرنى قالن يازابز. مثلا: كمگه، نهرسه گه، قايقا، كمده، نهرسه ده، قايدة، نهرسه چه، كمچه، نهرسه گه چه،

كمگه چه، قايقاچه، نى ئشله سه، نهرسه ده گنه، كمده گنه، نچكك گنه...؟ كبك صوراولرغه جواب بولغان سوزلرنك قالننده آزاغى حرف «آ» بولوب ئىشتله. ئه، بز نچكه ئه يتلگان ئىبنده شلرينه ئيه رتو تيش ديب «آ» تورينه «ا» يازابز. كرىگه، عظيغه كبك. ئه گر شولاي قاللرن نچكه لرينه ئيه رت يازا طورغان بولساق، شول ئوق سؤالدرغه جواب بولغان «سيكه، ميكه» كبك نچكه سوزلرنى نچون «سيكا، ميكا» ره وشنده «آ» بلن يازابز. هم نچكه سوزلر گه ئيه رتسهك، قالن بولغان «آگا، شوگا» سوزن نيكه «آگه، شوگه» يازمىز؟ ديمهك، قالن سوزلرنك قوشماتلرن نچكه سوزلرنك قوشماتلرينه ئيه رت يازا آيمىز (۱) بوندى اساسى قاعده نى ئوزبزدن ئوزبز جيمره بز. شوگا بنا قىلوب بو سؤال بيرله: «تاتارچه سوزنك يا بوتونلهى قالنغنه، يا بوتونلهى نچكه گنه ئه يتلوندن قايدة لانب تورلندر كچلرنى يازوده شول كلى قاعده گه ئيه ريكى، يا كه بوگاچه ئشله نگان قاعده لرنى بر قار ئوزگه رتب اساسليراق يولغه ساليقمى؟

نى ئشله گن، نى ئشله گچ؟ صوراولرينه جواب بولغان توردره شلدرده يوغارغى سوزبزنك كيريسنچه «ا-ه» تورينه «آ» يازابز. بيرگان، كورگچ، سىزگچ كبك. بونك صوكنده «بوكن كوگن، ئولكهن، توبلوگن، بيكچ، ته گهرمچ» كبك اسملردن آيرو ئوچون توردره شلدرده «ا-ه» تورينه «آ» يازارغه كيرهك دىبز. ئه ترسكله تاغان، شالقان، صوغان، قومغان، قارليغان، چالقان، قورغان، يورغان، قلغان، توغان، ئوغان، بوراغان... كبك «آن» غه يتكهن اسملر يوق. شونسى عجب، كه «قورغان» كبك اسملردن آيرو ئوچون ئه لله نچكك گنه توردره شلرنى «بارغون، كيلگون...» ره وشنده يازارغه قوشماغانىز؟ احتمال، كه بره زيره گرهك ذات، آلاى يازغانده «بورون، ئورون...» كبك اسملر بلن ساتاشر ديگه ندر.

بونك صوكنده شرط علامتن فقط «سه» ره وشنده گنه يازابز. بولاي يازوغه «توبسا...» كبك بر ئىكى اسم بلن ساتاشماونى غله ئيتب كورسه ته بز. «آ» بلن يازساق، اسمگه ئوخشارده ساتاشر دىبز. حالبو، كى «ئهرسه (قورا جيلهك) بوكسه (قوش آش قازانى)، ئيكسه، بوسه...» كبك اسملر گه ئوخشاماسن ديب ئوز گهرتمه گه نىز. جيبب ئه يتكهنده بولاي بولا: «قوشمتا توردره ش، شرط علامتلرن ئىشتلگه نچه يازو نچك بولور ئيكهن؟

د) ق، غ، خ حرفلرن ئوست بلن يازغانده ئوستكه علامت

(۱) مبن ئوزمده يازا آلامد چونكه طرناشرغ غنده بوشى آلامان، خدمت عسكرىه ئويننده يا كى غنه ئوبره نوده بولغان كشىلر گه بو هيچ ممكن توگل... مقصودمى آكلاتا آلامده بختيارمن...

ئيتب «۴» بازارغه ياريمى؟ مثلا: قه غز، قهرندهش، خسته كې. ئەلله ئوستگه علامت ئيتب فقط «آ» غنه يازلامى؟ يعنى: ق حرفن ك، غ حرفن گ حرفلى قابلى آلمادغندن ق، غ، خ حرفلى گلەن قاتىغنه ئوقولا طورغان حرفلمى؟ شولاي اوق ك، ۱، حرفلى ده گلەن نچكە ئوقولامى، ئەلله قالنچە دە ئوقولامى؟ مثلا: كامزول، گاور، باركاس (زور كيمه) كېي.

ه) نيچەلى، نەرسەلى، نەرسەسى؟ كېك صوراولرغه جواب بولغان سوزلرنىڭ قاي برسندە آزاقى حرف «و» بولب ئىشتله. يوز-يوزلو، سوت-سوتلو، گول-گولو كېك. شوندى سوزلرنى «ى» بلەن يازلا طورغانلرئىشە ئىيەرتب «ى» بلەن يازارغامى، ئەلله «و» بلەن يازارغامى؟

و) بزنگ تادە ساكنلى بولغان ب، پ، ت، چ، س، ش، ق، ك حرفلردن صوڭ حر كەلى، مدلى «د» حرفى نچكە سوزلردە «ت» قالدردە «ط» بولب ئەيتلە. بو مسئله «كمدن، نەرسەدن، نىلكدن، نەرسەدە، قايدە؟...» كېك صوراولرغه جواب بولغان سوزلردە ئوزلسەدە، ئوتم (متعدى) باينىڭ علامتلىرى حقندە ئوزلب جىتمەگەن، ئوتم باينىڭ علامتلرن كويلر بز «در، درت، درتدر، درتدرت» رەوشندە يازابز. آز بز «تر، طر، تتر-تترت، تترتتر، -طرططر، تترتتر-طرططرت» كېك يازابز. بولرني دە قاعدە آستىنە آغاندە ياخشى بولماس ئىدىمى ئىكەن؟ كوتەرشدم كېك ئورتاقلىق (مفاعله) بايلرن دەدە بو مسئله بار.

ز) كمدن، نەرسەدن... كېك صوراولرغه جواب بولغان سوزلرنى «زندان، نادان، چومادان، ئىدەن» كېك اسم و صفتلردن، آيرو ئوچون ئوست علامتن قويماسقەمى، ئەلله، «آلدن، لوندن» كېك صفت واسمىلردن دە آيرو ئوچون ئوست علامتن قويايدە بازارغەمى؟

كملر، نەرسەلر؟ صوراوئىنە جواب بولغان سوزلردە جمع علامتن نيچكە، بازارغە؟

تاشلاو، ئىشلەو كېك مصدردن ياسالغان كىلە چەك فعل بناسى بلەن ساتاشلماسن دىيب مد حرفن قالدرب يازىقمى؟ تاشلا-تاشلار، تاش-تاشلر كېك. ئەلله حاجتى يوق ئورندە كىلە چەك زمان فعلينىڭ كوبسنە «ر» دن ئلك «و» قىلماسن ئوچون ئىشتلىگە نچە يازىقمى؟ (قىل-قىلر، كىل-كىلر... كېك كىلە چەك زمان بناسى جمع بلەن ساتاشماسن ئوچون كىلە چەك زمان بناسن قىلور، كىلور... كېك «و» آرتدرب يازارغە مجبور بولابز...).

آندن صوڭ قايماق، بارماق، كولمەك كېك اسملردن آيرو ئوچون مصدر علامتن «مق، مك» يازارغە تىيش دىبز. ئەيترسكە ياسمق، قالمق، قومق، كومك كېك «مق، مك» كە بىكەن اسملر

يوق. مصدر علامتن نيچكە يازارغە؟

نى ئىشلەيە چەك؟ صوراوئىنە جواب بولغان سوزلرنىڭ صوڭكى ئىيىگن «چەك، چاق» يازارغە كىرە كىمى، قابىق، قاراق، قاباق، يانچق، بورچق كېك كىچرە يىب ئەيتلىگەن اسملردن آيرو ئوچون. چ) حرفىنە بىكەن ئوتم بايندە غى بو بروقنىڭ قايتىم باينە كوچرلىگە نى بلەن ساتاشدولماس ئوچون نى ئىشلەوچەن؟ صوراوئىنە جواب بولغان سوزلرنىڭ صوڭكى ئىيىگن «چەن، چان» يازارغە كىرە كىمى؟ يوقسە كوچ-كوچن-كوچنو، آچ-آچن-آچنو كېك قايتىم بايلرى بلەن ساتاشا. كوگەرچن، لاجن، آچن (دنيا) كېك اسملر بلەن ھەم كومەچ-كومەچن، تەگەر مەچ-تەگەر مەچن كېك مفعول بەلر بلەن دە ساتاشلماسن ئوچون ئىشتلىگە نچە يازو حاجت توگلمى؟

ح) نى قىلب، نى قىلسن، نى قىلر، نى قىلدم... كېك صوراولرغە جواب بولغان سوزلردە ئىڭ آرتقى حرفنىڭ آلدندىغە تولقنغە علامت ئيتب «و» ياكى «ي» يازوغە حاجت بارمى؟ تفصيل: حاجت بار ديويچىلر «قالب، آلب» كېك ۳-۴ اسمدن آيرو ئوچون «و» يازار. قالب، آلب كېي. كىرە كىمى ديويچىلر: آندى سوز ۴-۵ كىنە بولغانلقدن ساتاشدولر احتمالى يوق دىلر آندن صوڭ: «امرغائىنى مضاف (ترگەلگىچ) دن ياكە مفعول بە (توشم قاملغىن) دن آيرو ئوچون «سن» يازمىچە، «سون» يازارغە كىرەك. مثلا: يامان ئىشنگ آچىسن تاتىدم. قىز نى آچىسن. جملەلرن دە كى آچىسن سوزى بر نچى جملەدە مضاف ياخود مفعول بە، ايكنىچىسىندە امر غائب. بونا بوندى سوزلرنى آيررغە كىرەك» دىلر.

تولقنغە علامت ئيتب «و» آرتدروب يازوغە حاجت يوق ديويچىلر ئەيتلىگە نچە يازغانىڭ صوڭكى مضاف بلەن امر غائىنى بالارھىچ بر آورلقسىز آكلى. تولقنغە علامت كىرەك. ئەگەر مضاف ھەم مفعول بە بلەن امر غائىنى يازودە آيررغە كىرەك بولسە، مضافقە ئوز علامتى بولغان «ى-ي» نى يازارغە كىرەك. مثلا: آچىسى (مضاف) - آچىسىن (مضاف و مفعول بە) كېك دىلر.

نى قىلر؟ امرنگ آزاقى حرفى «ل» گە بىكەن سوزلرنى (كىلە چەك فعلنى) جمع قىلوب ئوقولماس ئوچون «ر» دن ئلك «و» يازارغە كىرەك دىلر. كىرەكى ديويچىلر: جمع علامتن «لر» رەوشندە يازغاندە ل حرفىنە بىكەن سوز ۷-۸ دن آرتقى. جمع علامتن ئىشتلىگە نچە يازو بلەن بو مسئله ئوزندىن ئوزىنە ئوزلە. جمع دە كى ئىشتلىگەن «۴-۱» حرفلرن قالدرب ئىشتلمەگەن ئورندە كىلە چەك زمان بناسندە «و» يازو ئوخشاماسە كىرەك.

باردم، باردق كېك سوزلردە «م، ق» دن ئلك تولقنغە علامت ئيتب «ي» ياكى «و» يازلماغىچ، «باردغز، كىلدگز» كېك سوزلرنى نىگە «باردىغز، كىلدىگز» كېك «ي» بلەن يازابز؟

طورمیش... لرنگ برسی ده عرب املاسی یازمی. مه گهر عربلردن آلتغان سوزلر نیگنه عرب املاسی بلهن یازابز. مثلاً عرب وفارسیچه املاده آست ئوست، ئوتورلر حرف بلهن یازمی. نه، تاتارچهده باربزه حرف بلهن یازابز دیهرلک. آندن صوگ عرب سوزلرن یازغانده «ه، ح، ذ، ض، ظ، ع» حرفلرنده قوللانايز. مه گهر بو حرفلرنی یازب یورتسهكده، تاتار آوازی بلهنگنه نه بته بز. یاؤروپالیلر شوندى ئورنلرده ئوزلرینگ نل قاعده لرینه ئیه رتب ئوز گهر تهلرده، چیتدن آلتغان لغتلر ئوزله شهده کیته. عربلرده شولای ئیتکه نلر. بزنگ لغتتی بوزغانسز یاکی ئورلاغانسز دیب آلر بلهن برگنه ماتده ئزغشماغان هم ئزغشمی. آنی خیاستندنده سانامیلر. دیهك بر تلده ئیکى املا بولرغه یاریمی، یاراماسه نی ئوچون یارامی؟ (عرب تلی بلهن یازلغان عربی جمله لر، دعالقلر، قرآن آیتلری، حدیثلر ئوز املا لری بلهن قالرغه تیشلگن نه بته طوررغده حاجت یوق).

۹) تاتار- توروك سوزلری یا کی بوتونلهی قالدغه، یا که بوتونلهی نهچکه گنه بولا. شول خصوصیتتی ساقلاو هم قاعده نی کلی کونچه قالدرو ئوچون چیتدن آلتغان سوزلرنی شول قاعده گه سالب یازارغه تیشمی، یوقمی؟

۱۰) ئیدل بویی شیوه سنده بولماغان بر معنی نی آگلاتا طورغان علامتلر باشقه شیوه لرده یوقمی؟ نه گهر بولا قالسه ئول علامتلرنی ایدل بویی شیوه سنده قوللانو تلنگ اشتقاق جهتندن بابوینه یاردم ئیمهس ئیدیمی؟

جواب یازوچیلر ئوزلرینگ قافقازلیمی، تورکستانلیمی، قرغزمی، قریملیمی، تاتارمی ئیکه نلکلرن آحق نه بته یازسنلر ئیدی. معلم: نه ت الله حکیموف.

شعر:

عربیچه

الا انما الدنيا كظل عمامة
اذا ما رجاها المستظل اضمحلت
فلاتك مفراحا اذا هي اقبلت
ولاتك مخزا اذا هي ولت

بل- بلن- بلندی. تور- تورن- تورلدى كېك قايتم باندغى سوزلردهده بو مسئله بار.

۱) كېلدىمىنى، ئېلمىنى؟ كېك سوزلرده «م» بلهن «ن» آراسنده «ي» يازلامى، يوقمى؟ يازماسه مفعول به بلهن ساتاشلاماسمى؟
۲) «كريمىنى كوردم» جمله سى بلهن «كريمىنى كوردم» جمله سى آراسنده زور آيرما بولسه، نيگه «نهرسه نى، نهرسه سىنى؟» صوراولرینه جواب بولغان سوزلرنى بر برندن آيرميچه يازابز؟
۳) توب سوزلرنك آزاغينه طوتاشب يورى طورغان تورله ندرگچ (يالغاو هم آراق) لرنگ بارسى ده قوشلب يازلامى، يوقمى، بارسى ده قوشلاماسه قايسيلرى قوشلمى؟ آندن صوگ توب سوز (جوهر كله) بلهن آراقلر (فليكسيه) آراسينه كروب ئوطرا طورغان يالغاو (سوفيكس) لر بار. يالغاونى سوزگه طوتاشدروب يازلغانى كېك آزاقتى ده يالغاوغه طوتاشدرب يازلامى، يوقمى؟
۷) بعض بر شيوه گه قاراغان اختلافلى نهرسه لر كورنه.

بولرنگ بر نيچه سن توبه نده صوراولر بلهن كورسه تب بولا.
آ) حاضر فعلينگ ئنده شلگچ (مخاطب) ئوچون بولغان برلگينك آياغندهغى ئيچك «باراسك» سوزنده گى كېك «سك» يازلامى، نه لله «سن» يازلامى؟

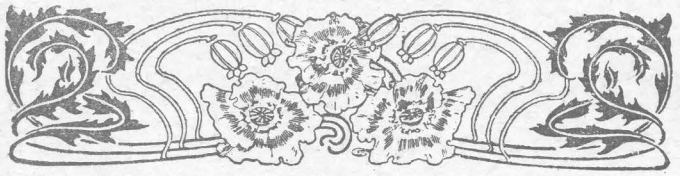
ب) نى ئشله گه نهچه؟ صوراوينه جواب بولغان سوزلر بلهن نى ئشله گه نهچى صوراوينه جواب بولغان سوزنك آراسنده آيرما يوقمى؟ آيرما بولسه نيگه اعتبارسز يازابز؟

ج) نى ئشلى- نى قىلا؟ كېك صوراولرغه جواب بولغان حاضر فعلى باشقرد، قازاق، توركستانلىلرده بو يروق آزاغينه «ه»، آ، «ى» آرتدرو بلهنگنه ياسالا: بو يروق نهچكه سوز بولب ساكنه بته «ه» آرتدرا. كول- كوله كىي. قالن سوز بولب ساكنه بته «آ» آرتدرا. بار- بارا كىي. بو يروق مدكه بته «ى» آرتدرا. ياقلا- ياقلاي، يورو- يوروى كىي. بو قاعده آردره كلى. نه، قازانچهده مد حرفينه بتهكن بو يروق فعللر ينگ مدن ي گه آشدرلوب حاضر فعلى ياسالا. قازانچهدهغى سويله شو هم يازو «بو يروق حرفلرى بوتون كويگه ساقلانا» ديگن كلى قاعده نى بوزا. بو حقده نهرسه ديهرسز؟

د) كمنگ؟ صوراوينه جواب بولغان «مينم- مينگ» سوزن ئيچك يازارغه، م بله نىمى، ك بله نىمى؟

ه) «بو، شو، ئو» آماشلر ينگ جمعن «بونلر، شونلر، ئونلر- آلر» رهوشنده بر «ن» آرتدرب يازوغه نىدى حاجت بار ئيكهن؟ نيگه «بولر، شولر، ئولر- آلر» رهوشنده يازمىز؟

۸) بزنگ بر بزه تاتار سوزلرن عرب املاسى يازا آلمىز موسى، ضيا، ابراهيموف، وليدى، آك، وقت، شورا، يولدوز،

«دین در سلری» نه تقید مناسبتی بلهن

IV

محترم رحیم جان افندیگ بزنگ مقدمه که به یله نگان اورنلرینگ ایکمنچیسلی «بالا اوچون مسجدنک منبرلرنده، مناره و محرابلرنده قدسیتلر گیزله نگان بولو» مسئله سی ایدی. اوشبو مناسبت بلهن مقاله صاحبی قسقه غنه بولسه ده جن و صاف بولورغه تیوش اعتقاد بلهن خرافی سانالورغه تیوش اعتقاد آراسنده بر تحقیق یاصاب آادر. بونک اوچون حضرت عمر نك «حجر اسود» طوغریسنده سویله گان سوزی بلهن «شجرة رضوان» حقنده غی مشهور معامله سن دلیل ایتوب طوتا وشوگا بنا قیلوب بزنگ یوغاریده غی سوزمزی خرافی اعتقادقه میل ایتو دیه کورسه تدر. سوزینگ آخرنده «بز ایسیکی مساهله چی و تقلید چیلرنگ گناهلری اولاره ق جفرندن چغارلغان اسلامیتی صافلاب اصلنه قایتاررغه تیوش دیب طرشقاندنه، یوغاریده نه یتدکم کبی یاکی اصولده یاکی فورماده تقلید ایتوب آدانو یازقرلیته توشهرکه باراماس» دیهرهك بزنگ اوشبو اشمز که غایت درجه ده آچانو روسلرغه تقلید ایتووز سبیلی آدانغانلغمز بلهن حکم قیلادر. بزنگ بوگا قارشی نه یته چک سوزمزی شون: اوزمزی که قالسه بزنگ اوشبو سوزمزی توشنوب، معناسی یاخشوی، آگلانوب سویله نگان کیک ایدی. باشقه خصوصلرده آدانو احتمالمز بولسه ده، بو طوغریبده یعنی حقیقی اعتقادلرنی خرافی اعتقادلردن آبرو طوغریسنده آدانووزمزی خاطر مزغه بیله کیترمی ایدک. روح اسلامدن بو قدرلی خبرسزلك بلهن قطعی حکم ایتلورمز دیب اویمزغه ده کیلمه گان ایدی. مه کرده بو ظنمزده آدانغان هم بیک نق آدانغان ایکنمز. بزنگ، توگل اربابی و متخصصلرندن، حتی بو میداندنه بوتونلهی مجهول ذاتلردن ده درس آاسیلرمز بار ایکان.

..... ویأتیک بالاخبار من لم تزود

بزنگچه دین روحانیت و معنویت بلهن بیک نق به یله نگان بولورغه تیوشدر. روحانیت و معنویت دیننگ خاصه لازمه سیدرلر. شونلقدن بولر آ کردن هیچ بروقت سلب قیلنورغه یاراماسلر. شولایوق دین در سلرندن ده معنویت سلب قیلنماسقه و هیچ بروقت حساب و اشیا قیلندن در سلر که قیاس قیلنماسقه تیوشدر. دین، هر وقت دین بولوب قالورغه و هیچ بر وقت موضوعسندن چغارلنماسقه تیوشدر. دینکه خرافی اعتقادلر تاغو آنی چفرندن چغارو بولسه، آ کردن بالکل معنویتنی سلب

قیلو و مادیتکه اوستره وده کینه چفرندن چغارو بولوب توشه چکدر. بزنگ قسقه فکرمزچه اصلا حچیلر مزنگ بیک آریسن استننا قیلغانده اوشبو نقطه غه دقت ایشیلر یاخود غفلت ایتلر توسلی کورنه در. آردینی خرافاندن تازارتوررغه واسلینه، اولگی ساده لیکنه قایتاررغه بوتون کوچلری بلهن طرشقان کیک کورنهلر. لکن بو طوغریبده آرتق غلو قیلوب، مقصد بولغان نقطه دن اوتوب کیتلر و شولای ایتوب بر یاقدن توزه تکان بولوب کورنسلر، ایکنچی یاقدن دینی موضوعسندن و اصلندن یراقلاشدررغه، تاغی ده آچغراق ایتوب نه یتکانه ییمرو که خدمت ایتلر. بونک اوچون مثاللر کیتروب طورو زحمتینه یرله سمز کیلمی. بو اورنده بوندن دورت بیش یل مقدم بولغان بر مجلسده گی خاطر ده دفترمزدن بر ایکی سطرنی کوچرو بلهن کفایه له نیک. مجلس خصوصی ایدی. تصادفی اولاره قی، نه لاله چافرلوبمی، بونده مینده حاضر ایدم. روسیه مسلمانلری اوچون بر دینی مجموعه نشر ایتو که احتیاج بارلق حقنده مذاکره باشلانندی. تورلی کشی تورلی فکر سویله دی. آرادنه اوزینگ مصلح ایکنچیلرکنده اصلا شبهه ایشمه گان، یاش عالملمزدن سانالورغه بیک تله گان بره و، دینمزنگ بوتون بوتونگه خرافات بلهن بولغانوب بشکانلکن بایتاق اوزون سویله ب، حج مسئله سینه کوچدی و ارکان اسلامدن بولغان اوشبو عبادتنگ کعبه نی طواف قیلو، صفا بلهن مروه آراسنده یوگوروب تاشلر آتو و حجر اسودنی اوبو کیک مجوسیت عادتلری بلهن بویالوب بشکانلکن، بناء علیه دینی بوندی خرافاتلردن تازارتو اوچون مطلقا دینی مجموعه نشر ایتهر که تیوشلکن بیان ایتدی. آرادن برمز «وَلْيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ» آیتن اوقوب کولومسره ب قویسه ده، باشقه لرمز نی نه یتور که بلماسدن سکوت ایتدک. محترم رحیم جان افندی ده آ گلایمی، آ گلایمادغی شول یولغه کروب کیتنه بولورغه اوخشیدر.

قدسیت و مقدس سوزلرنی معناده آنورغه تیوشلگی بارمزغه ده معلوم بولورغه کیره ک ایدی. بو عقده تورلی تشکیک و تاویلر که یول آچق بولماسقه تیوش ایدی. بو عباره نی قوللانوجی مسلم ایکان، البته معلوم و معین بر معناده طوقالغانلغنده شبهه ایتلماسکه تیوش ایدی. بو سوز بزنگ تل و ادبیاتمزغه کروب نعوب و توبله نوب قالغان برسوزدر. بز آنی اوزمزی که بیک عزبز، قیحتلی و قدرلی نه رسه لرده استعمال ایتمز. «مقدس ملتزم، مقدس تلمز، مقدس وطنمز و... و... و...» دیمیز. بونی هر قایومز قوللانمز، شعورسز قوللانمز. بونک اوچون اوزمزی که عیب اسناد ایتلور، یاخود مسئولیتده قالورمز دیب قطعاً خاطر مزغه کیترمیمز، هم کیتره چک ده توگلمز.

«مقدس» سوزی، توگل بوندی عادی اورنلرده، دینکه

آیتلر، «ادخلوا الارض المقدسة الخ» آیتده گی مقدس سوزن بیک آچق تفسیر قیلغان بولور. تاریخده معروف بیریر که قرآن کریمگه ایهروب «مقدس» عبارهسی قوللانو درست بولسه، قوللانه طورغان بولسه، شوگا مرادف لفظلر استعمال ایتلگان اورنلرده ده بو عباره نی قوللانو درست بولورغه تیوشدر. «کتاب انزلناه الیک مبارک» بیک آیتلر تأثیری آستنده «مقدس قرآنمز» دیه تعبیر ایتله چک بولسه، «ان اول بیت وضع للناس للذی بیکه مبارک»، «فی البقعة المبارکة من الشجرة»، «ان الصفا والمروة من شعائر الله» قیلندن آیتلر سوقیله کعبه، شجره رضوان، صفا و مروه اورنلرینه ده مقدس سوزن اطلاق درست بولسه کیرهک. هم فی الواقع بز شولای استعمال ایتهمز، بوگاردن ذره قدر بولسون تارتمیمز. فقط بولر نی مقدس دیگاجده، آرغه باروب اشفوده، صیانونده، طوفراق و بالچقرن آلب سورتوده اوزمز که بر فائده کیله چک دیه اعتقاد ایتیمز: صوقرایغان کوزلرمز آچلوز، صاگهر اولانغان قوللقرمز ایتله چک بولور، صقرانغان و صزلانغان آیاق و قوللرمز شفا تابار دیمیمز. اگرده بعض بر اورنلرغه، اوشبو قیلدن خاصیتلر اسناد ایتله چک بولسه، آردن شوندی فائده لر کونله چک و استمداد ایتله چک بولسه، بونک گناهیسی «مقدس» عباره سینه یو کله تلمه سهک، بلکه جهالتکه، کواکل کوزینک صوقورلغینه یو کله تلور که تیوشدر. بوندی اعتقادده بولغان کشیلر عموماً «مقدس» سوزن بلمه گان و آگاتلری کیلمه گان کشیلر بولادر. مونه شوشی یوغاریده ذکر ایتلگان سوزلرمز نی نظر اعتبارغه آغانده حجر اسود حقنده حضرت عمرنگ سویله یه چک سوزلری ده بیک آچق تعیین ایتلور که تیوشدر. بز، لسان شرعه ده بعض بر اورنلرغه «مقدس» و «مبارک» عباره لری اطلاق قیلنغان ایکان، مجرد پیغمبر که ایهر و یوزندن حجر اسودنی اوبکن بر ذاتک، شولوق تاش حقنده «مقدس» سوزن قوللانوون استبعاد ایتیمز. «مقدس حجر»، یاخود «مبارک حجر» دیب نه تیودن حضرت عمر استکاف قیلور دیو که هیچ بر وقت جرأت اینه آلمیمز. محترم رحیم جان افندی جنابلرینک حضرت عمرنگ حجر اسود حقنده غی سوزن «ای قاراتاش، سینده برده قدسیت یوق بیت، اگر ده پیغمبر اوبمه گان بولسه مین اوبمه س ایدم» صورتده ذکر ایتوونه بز صوگ درجه ده تعجب ایتهمز. عجبله نو بله گنه قالمیچه، بونی حضرت عمر که جنایت صانیمز، آنک حقنده گناهیغه توشو دیمز. حضرت عمرنگ حجر اسود حقنده غی سوزی صحاح ننگ بوتونسنده مذکور. فقط هیچ قایوسنده رحیم جان افندی عباره سی بله توگل. حضرت عمر سوزنده «قدسیت» عباره سی قطعیا یوق. صحیحلرده اوشبو سوز، «انی لاعلم انک حجر ولولانی

تعلق ایتکان و صرف دینی اورنلرده ده استعمال ایتله در. «مقدس قرآنمز، مقدس ایمان» بیک عباره لر ادبیاتمزه طوب طولی بولدیغی حالده هیچ کم طرفندن بوگا محاربه آچلغانی خاطر مزده یوق. بالفرض شوگا قارشى سویله وچی بولسه هر کم طرفندن هیچ شبهه سز مستهزیانه کولو بله قارشى انور ایدی. بونده باشقه احتمال بولورغه ممکن توگل. «ای مقدس موکلی سازم...» بیک سوزلر ایشتلگانده نقرتله نو قایده، بالعکس نه یوتوب بیرمه سلک بر تأثر، عالی حسیات اچنده قالساق، «مقدس حرم بر که لریله» بیک عباره لر که اوچراغانده ده کینه شوندی اوق تأثر که چومامز و اوزمزی معنوی بر عالمده حس ایتهمز. بو صوگنی جمله ده گی «مقدس» سوزینک «حرم» عباره سینه به یله نوووی بزنی آگاردن ئورکتی و نه لله نیندی اورنسمز تاویلر که توشورمیدر. عالممز موسی افندی مقاله لر نده، خصوصاً دینی مقاله لرده بز اوشبو قیلدن تعبیر لر که یش اوچریمز. لکن هیچ بر وقت بونی اورنسمز استعمال دیمیمز، سو ظن یولینه بیرلیمیمز. بونک خرستیانلرده معروف معنا بله ن «СВЯТОЙ» مقامنده قوللانغان دیه خاطر مزغه بولسون کیلمی، فائده و ضرر بیر و خاصیتینه مالک معنا سنده قوللانغانغی بز که بداهه معلوم. قدس و قداست (قدسیت) سوزلری طهر، برکت و نزاهت معنارنده در. عرب بونی ایسکیدن اوشبو معنارده قوللانغان. بو معنار عربینک اعتقادینه کوره تورلیچه انورغه ممکن. عیب و نقیصه لر دز پاک، مادی یاخود معنوی برکات اییه سی معنارنده یورتلگان بیک، فائده و ضرر کیترو خاصیتینه مالک معنا سنده ده قوللانله در. خرستیان عربلر بونی ایسکیدن اوک اوزلر نده معروف معنا بله ن «СВЯТОЙ» اورنده قوللانار ایدی. امرؤ القیس نک:

..... کاشبرق العلمان ثوب المقدس

شعر نده بو معنا بیک آچق کورله در.

اسلامیتده ایسه بو معنا بله ن قدسیت یوقدر. اسلام نظر نده الله بله ن بنده لر آراسنده هیچ بر شفیع و واسطه لر بولماغان بیک، ظاهری اسبابدن اوستون فائده و ضرر قوه سینه مالک نه رسه لر، یاخود ذاتلرده یوقدر. بوگا دلیلر کیتره سی یوق، هر کیمکه معلوم بر نه رسه در. مع هذا اسلامیت قدسیت عباره سن قوللانودن تارتماغان. قرآن کریمده بو عباره که برگنه اورنده توگل، بر نیچه اورنده اوچرالادر. «ادخلوا الارض المقدسة الخ»، «انک بلواد المقدس طوی» بیک آیتلرده گی «مقدس» سوزن عقلی درست کشی هیچ بر وقت خرستیانلرده معروف «СВЯТОЙ» معنا سنده آلماس. بو هیچ شبهه سز «مبارک» معنا سنده قوللانغان بولور. «الی المسجد الاقصی الذی بارکنا حوله...»، «الی الاض التی بارکنا فیها»، «مشارق الارض ومغار بها التی بارکنا فیها» بیک

رأيت رسول الله قبلك ما قبلتك»، «انی اعلم انك حجرة لاتضر ولا تنفع ولولا انی رأيت رسول الله قبلك ما قبلتك» عباره لری، بله ن ذکر ایتله در (۱). شولای بولغاچ بو «مین بیک یاخشی بله م سین عادی بر تاشسک، سینده فائده بیرو ضرر کیترو خاصیتلری یوق . اگرده رسول الله اوبکانن کورمه گان بولسه ایدم، سینی اوبمه س ایدم» دیه ترجمه ایتلور که تیوشدر. مقاله صاحبی مذکور سوزننگ عربجه عباره سن بله گانگه می، نه لله بلوبده بزنی الزام قصدی بله ن می «ای قاراتاش، سینده برده قدسیت یوق بیت . . .» دیه ذکر ایتله در. اگرده بو سوز بلتمیچه سویله نگان بولسه - بزنگچه بو احتمال یاقتراق - هیچ بر دیه چکمز یوق. بلنوبده شولای تحریف قیلغان بولسه البته جنایت سانالور. بزنگچه مقاله صاحینه آکلار آکلماسدن حضرت عمرنگ اوشبو سوزن کوچرگانچه، آنک حدیث روایت ایتو حقه غی معامله سن اورنه ک طوتو و بلور بله سدن حدیث کوچر و که آشقا و تاغی ده مناسبه ک بولور ایدی. عمر بن الخطاب نك حدیث روایتی حقه غی معامله سی بیک مشهور بیت. آنک کعب بن قرظه تحت ریاستنده کوفه که بر هیئت بیهر گنده، «اقلوا الروایته عن رسول الله وانا شریککم» (۲) دیهره ک حدیثی ممکن قدر آز روایت ایتهر که توصیه قیلووی سنت وحدیث تیره سنده آزغنه نه یله نگان کشیلر گده معلوم بولسه کیره ک. استئذان حقه غی حدیثی اوچون ابو موسی الاشعری دن شاهد صوروی، کیتومه گان تقدیرده «دره» سی بله ن قابر غاسن یاررغه بولووی، ابو موسی حضرتلرینگده اصحاب آراسینه کروپ نه یلیگی حدیثی اوچون شاهد ازله ب یورووی ونهایت ابو سعید الخدری نی آلب کیلووی کینه ارباینه معلوم بولوررغه تیوشدر (۳). شولایوق آنک حدیث روایت ایتو که بیک آرتق یومارتلانو ب کینکان، ابوالدرداء، عبدالله بن حذیفه، عقبه بن عامر، ابوذر کبک صحابه لر نی (۴) حدیث روایت ایتودن طیووی ومدینه که چاقرتوب اوز یاننده، نظارت آستنده طوتووی کینه گیزلی بولماسقه تیوشدر. حدیثی بیگره کده مول روایت ایتو طورغان ابوهریره حضرتلرینه «حدیث روایت ایتودن البته طوقنایه چقسک، یوقسه اوزگنی دوس (یمن ده بریر بولوب ابوهریره ننگ اصل وطنیدر) که سوره چکمن!» دیووی، کعب الاحباررغه «البته حدیث روایت

(۱) اوشبو حقه قارا: بخاری ۱۵۱ ج ۲، مسلم ۴۷۸-۴۸۸ ج ۱، ابو داود ۲۵۸ ج، ترمذی ۱۰۵ ج ۲، نسائی ۳۸ ج ۲، مسند احمد ۱۷، ۳۵ ج ۱.

(۲) ابن ماجه ۹ ج ۱ مختصر جامع بیان العلم ص ۱۷۴.

(۳) مسلم ۲۳۴-۲۳۶ ج

(۴) المنار واسطه سیله ابن عساکردن ۸۴۹ ج ۱۰

ایتونی تاشلایه چقسک، یوقسه اوزگنی یهودلر آراسینه سوره- چکمن!» (۱) دیگانگی ده مشهوردر.

بز حضرت عمرنگ شرککه یوق قالدروماو قصدی بله ن شجره رضوان نی کیسدروب تاشلاون، حجر اسود حقه غی یوقاریده غی معامله سن نی قدر تقدیر ایتسه ک، حدیث روایتی حقه غی معامله سن تاغی ده نغراق تقدیر ایته چکمز. چونکه اولگی مسئله طوغریسنده قرآن کریمده آچق و طولی معلومات بولوب کوکل کوزی صوقورایماغان، عقلی اوهام و خرافات بله ن قاپلانما غان هر که گه صراط مستقیم آچقدر. صوگنی مسئله حقه غی ایتسه شوندی تدبیرلر که صوگ درجده احتیاج بار ایدی. کاشکی حضرت عمرنگ عمری تاغی ده اوزایا توشه ایدی ده نا مطلوب حدیثلر روایت یاخود وضع ایتلو که سدچیکله ایدی.

درست حاضرگی کونده احادیث تدوین آستینه آنگان بولوب، ایدرو قورقنچی بوقدر. بولرنگ سندلری ده بر درجده تیکشرلمه گان توکل. لکن ایک اهمیتلی بولغان متن جهتدن تیکشرو بو گارچه بولماغان دیرلکدر. بو حاضرگی عالم رمز اوستینه یو که نگان ایک آورو شونک بله ن برابر ایک مقدس بر بورچ بولسه کیره ک. مونه شول یوغاریده غی ذکر ایتلگان سیلر که بناء بز مقاله صاحینه حدیث ارغتوغه بیک آشقا ساقه، بو میدانده بالاقلر نی کوته روبره ک، ایته کلر نی جیویوراق اش قیلوررغه، هر بر خصوصده حدیث فلاغن کوته روبر چغوغه قرقما ساقه عاجزانه توصیه قیلور ایدک. ایندی بوکا بیک حریص ایکان، اول وقت ذکر ایته چک حدیثی بلوربره ک، تیکشروبره ک، میدانغه قویاررغه، آنگان اورن کورسه تور که تیوش ایدی، دیهر ایدک. حدیث بیت اول، ایوان واسیلویچ، یاخود واسیلی پتروویچ سوزی توکل. بو حقه احتیاطلیراق طاورانو هر حالده ضرر ایتماس ایدی.

«سفیان بن عیینه» حضرتلری حدیث روایت ایتونی اوزلرینه شعار ایتوب آغان کشیلر نی کورسه «سز کوز کویکلر یسکز. اگرده حضرت عمر زماننده بولساق بزنگ کیره گمزنی بریر ایدی» دیه تورغان ایدی. بله سی ایدی، اورنلی اورنسز حدیث ارغتوغه بیک قزغوب کینکان مقاله صاحبی حقه غی حضرت عمر نی اشلر ایدی ایکان؟ «انی لاعلم الخ» سوزن بولای تحریف قیلوغه «دره» سن طیوب قالورلق عصبلرینه مالک بولا آلور ایدی ایکان؟ باشقلر نی دیسه لر دیسونلر، مین، بوندی اورنده حضرت عمر بو قدر صالحن قانلیق صافلار ایدی، دیب نه یته آمیم.

بته دی.

حسینیه معلملرندن: ص. بیکبولاط. اورن بورغ.

(۱) المنار واسطه سیله ابن عساکردن ۸۴۹ ج ۱۰

جمهوریت

اگرده حکومت باشنده، اوزینگ اشانچی و اشکلکی، امانتی و عفتلی بولوی آرقاسنده خلق طرفندن وعده برله صایلالوب قویلغان کشی طورسه «جمهوریت» بولادر. «جمهوریت» نی اداره قیلو، عالی طبقه که گنه خاص بولسه «آریستوقراتیه» اسمنده. اگرده برکنه طائفه که خاص بولمی بلکه بتون امت که عام بولسه «دیموقراتیه» اسمنده بولادر. «دیموقراتیه» اصولی برله اداره ایتولگان جمهوریتلرده هر بر خلق بر تیگر حقدده بولو و هر کشی صایلاولرنه قاتوشا آوکبک اشرا لازم. بایلق، یارلیق ملککر بولو بولماوغه اعتبار ایتولمی. دنیاده بولغان حکومتلرنگ ائک عدل و تیگر همده خلقلر ایچون طنچ و راحت بولغانی «جمهوریت» در. طوغروسی «جمهوریت» بولغان حکومتلرده اصل خوجالر خلقلر اوزلری بولوب حکومت ایسه آنلرنگ قوشقان اشترینی باشقاروب طوروچی خدمتچیلر اورتنده در.

«جمهوریت» حکومتی بیک ایسکی زمانلرده یوانلرده، رومالورده کورلگان بولسه ده حاضرگی جمهوریتلر بتونلای باشقه روشده در.

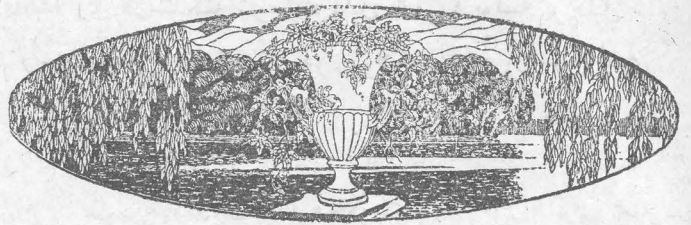
بو کونگی روشده گی «جمهوریت»، باشلاب فرانسه ده توزولدی. فرانسه ده «جمهوریت» توزولو، پادشاهلی کیری قایتو، آندن سوک یندن جمهوریت بولونک اوزون تاریخی بار.

کچکنه مملکتلر ایچون «جمهوریت» ننگ بیک فائده لی ایکانلگی بو کون که قدر بولغان تجربه لر برله اثبات ایتوله در، مونده زور نزاع یوق. کچکنه مملکتلر ایچون فائده بولغان نرسه ننگ زور و کیگ اقلیلر دن عبارت بولغان مملکتلر ایچون ده فائده لی بولاجغنده شبهه یوق. بو کون که قدر محکوم بولوب طورغان ملتلر ایچون روسیه ده مطلقا جمهوریت توزولوی تیوشلی. مونلرنگ استقباللری شوگا طوقتالادر.

«جمهوریت»، خصوصاً دیموقراتی بولغان جمهوریت، اسلام روحینه ده موافق.

رسول الله دن سوک بولغان خلیفه لرنگ صایلانولری و حکومت سورولری بو کونگی آمریقا جمهوریتلر دن آیرمابی اساسی قانونلرده توگل بلکه «مدنیت» برله «بدویت» تاثیرلری جهتندن گنه در. بعض بر مؤرخلرنگ خلفای راشدون زمانینی «جمهوریت زمانی» دیب یورتولرینگ حکمتی اوشبودر.

اسلام دیبسانده غی استبداد و مستبد حکومت اصولی اسلام تاثیر برله توگل بلکه روملر تاثیر برله امویلردن باشلانندی و بتونلای ایران مدنیتلر دن عبارت بولغان عباسیلر ایسه امویلردن ده

حکومت - دولت

امتلرنگ، قوملر و خلقلرنگ عمومی اشترینی اداره قیلوچی هیئت، «حکومت» و «دولت» اسمنده یورتوله در. بو کون که قدر دنیاده بیک کوب توری حکومتلر بولغان، بو کونده هم توری حکومتلر بار. لکن اوشبو بیک کوب توری حکومتلر نی مطلقه (مستبده)، مشروطه (دستوریه)، جمهوریت اسمی برله اوچ که آیرالر.

حکومت مطلقه

هیچ کم طرفندن مسئول توگل و نلهسه یندی نرسه اشهب طوروده اختیارلی بولغان بر پادشاه قول آستنده طوروچی حکومت «مطلقه» یا که «مستبده» اسمنده بولادر. بو روشده گی حکومت که باری جاهل، ناموسسز، ایشاک طبیعتلی خلقلر غنه رضا یولغانلقدن موندی حکومتلر قول آستلر نده طوروچی «ذلیل قوم» دیب یورتولنه در. واقعا بتون خلق و بتون تبعه بر کشی و شول کشینگ عائله سی ایچون صاولق صیر بولوب طورغانلقدن موندی حکومتلر، اوز قول آستلر نده عمر سوروچی لرنگ نادان و آگسز حالده یاشاولرینی تلیر و اوقوتماز، یاقتیلق غه چیقارماز ایچون طریشلر، بار قدر مکتبلری و اوقو یورتلری ده باری کوز بویاودن غنه عبارت بولادر.

حکومت مشروطه - حکومت دستوریه

پادشاه حضور نده، امت طرفندن صایلانغان بر مجلس بولوبده پادشاهنگ وزیرلری شول مجلس قاشنده مسئول بولسه لر، شوشی مجلس رضالغندن باشقه، پادشاهنگ فرمان چیقارو و مملکت تدبیرینی یورتو حقی بولماسه، موندی حکومت که «مشروطه» یا که «دستوریه» دیلر.

مستبد حکومتلرده، پادشاه سوزی قطعی زاقون بولغان حالده دستوریه و مشروطه حکومتلرده قطعی زاقون، پادشاه سوزی توگل بلکه صایلانغان مجلس سوزی بولادر.

مشروطه و دستوریه حکومت، یا گا مدنیت یشلر ندن بولوب باشلاب انگلتره ده توزولدی. شونگ ایچون انگلتره حکومتی حقدده «دستوریه حکومتلرنگ آناسی» دیلر.

قاتشولری درستدگینه شریعتده دلیل باریمی؟ بولسه بو دلیل نیندی نرسه؟ آیتیمی، حدیثیمی؟، جوابی «شورا» ده یازلسون ایدی. عباس البشیری.

سورا: مملکت توزو و حکومت بناسی قورو، دینی عمللردن توکل بلکه دنیای اشلردن. دنیای اشلرنی قیلور ایچون شرعی دلیللر کیلوکه حاجت یوق. کشی اوزیتنگ یورتیمی تلهسه نیندی روش برله سالسه، اوینی اوزی موافق کورگان فصاد برله بنا قیلسه مملکت خلقی ده اوز اداره لرینی اوزلری تله گانجه توزی آلورلر، اقلیملر و خلقلرنگ عرف و عادت لرینه مناسب روشلرده قورولر. موندی اشلرکه اسلام دینینگ قارای « اتم اعلم باموردنیا کم » (دنیای اشلرگرنی اوزکر یاخشی بله سزدن) عبارتدر (۱). مستبد حکومتلر توزو و شونلرنگ قول آستلرنده عمر سورو شریعت نظر نده ممنوع بولماسه جمهوریت کبک عدالت و مساوات اصولینه بنا ایثوله طورغان حکومتی توزو و شونگ کوله گه سنده عمر سورو ممنوع بولماز لنی اوز اوزندن معلوم. مسلمان خاتونلرنگ صایلاولرغه قاتشولرندن، صایلاو و صایلاولرندن منع ایته طورغان آچیق و طوغری بر شرعی دلیل بولماسه شول اش آنلرنگ صایلاولرغه قاتشولری درستدگینه دلیل بولور. خاتونلرنگ اوراق اورو، پچان اشهر اوچون باصولرغه یورولری حقنده شرعی دلیل صورالماسه صایلاو حقنده دلیل صورارغه لزوم بولماز. حقیقت حالده بو مسئله، خاتونلرده سیاسی و اجتماعی حقوقلر بولوب بولماو اصولینه بنا ایثوله در. اگرده اسلام خاتونلری سیاسی و اجتماعی حقوقلردن قرآن یاکه سنت برله محروم ایтолگان بولسهلر بو وقتده صایلاولرغه قاتشولری شریعت جهتدن یاراماز، یوقسه البته یارار.

خاتونلرنگ سیاسی، مدنی و اجتماعی حقلردن بتولای محروم یا که ایرلرگه کوره کیمرهك بولغان اورنلردن اوشبونلرنی صانارغه ممکن: (۱) رسول الله اورنینه خلیفه بولوب صایلاولری. بو حقده قرآن کریمده آچیق دلیل یوق. عالملر مونی رسول الله نگ «لن یفلاح قوم ولوا امرهم امرأة» (سیاسی، دینی و اجتماعی اشلرینی خاتون قولینه تابشروخی قوم فلاح تابماز) (۲) دیگان سوزندن آکلیر. (۳) ایرلر بولغان جماعت نمازلرنده امام بولولری. مونگ دلیلده اوتکان مادهده ذکر ایтолگان حدیثدر. (۳) شاهدلک. خاتونلرنگ شهادتلی بتولای مقبول بولماغان اورنلر بار. ایکی خاتون شهادتی برابر شهادتی اورنینه طورغان اورنلر بار. شهادتلی ایرلر برله بر تیگنر بولغان اورنلر بار. بو اشلرگه قارشلی خاتونلر شهادتلرندن باشقه

آرتدروب یاریدیلر و اسلام دنیاسینی تمام استبداد قازانی یاصادیلر. استبدادنگ آناسی بولغان چنگیز و آنک بالالری زمانلرنده خلقلر عباسیلرنی، حجاج ویزیدلرنی رحمت برله یاد قیلورغه مجبور بولدیلر.

قازانه. بو کونگی مطبوعاتمز «ق» حرفنی استعمالدن چیقاررغه طریشارحتی تیز کوندن «ق» حرفینه بتولای بايقوت اعلان ایтолری احتمال. باکو، کافکاز، کارول یازغاندن صوگ قزان، قازان، قاتون، قز یازوده معنا یوق. کازان، کاتون، کر رسمنده یازو اوز اوزندن تیوشلی بولوب چیقادر. کوب وقت اوتماز یا کوت، کویاش، کالون، کارا، کلم یازا باشلارلر. بو «ق» حرفینه بو قدر دشمانلق ایتونگ سببی نیندی نرسه؟ شوشی حقده «شورا» ده جواب یازسه کر ایدی.

سورا: مونی ایندی املا برله مشغول آدملردن صوراکر. بزنگ جوابمز «لا ادری، لاندیری» دن عبارت.

هایلر. «شورا» مجله سنده مینم توینده گی سؤالمه جواب یازلسه ایدی: پینزا، سمبر، نیژنی غویرناسی مسلمانلرینگ فامیلیه لری تمام روس فامیلیه سنده تعبیر قیلنه. مثلا: صقالوف، باژینف، صوخنف، صوبلف، بیچکوف، استارکوف، کیروشف، کوگوشف، قوصف، چودین، طاریچف هم بولارغه باشقه لرشیکلی. اوزلرندن صورالسه ده هیچ برسی بو فامیلیه آلا رغه قایدن میراث بولدقن آچق ایثوب ئه یته آملیر. مینم شوشی سؤالمه جواب یازلسه صوصاغان کشی نک صو ایچودن راحت نابووی شیکلی میگاده بر طنزچلق بولور ایدی. آنک اوچون قابسی بر باشقه مات کشیلری صوراغانده آبدراب قالدورغه طوغری کیله.

ف. ع.

سورا: صوصاغان کشی که صو ایچرو بیک یاخشی بولسه ده حاضر که صوممز یوق، معذورمز.

اوقا. (۱) مملکت مزده «جمهوریت» بولور کبک کورله در. مملکتلرنی جمهوریت اصولی برله اداره قیلورغه اسلام شریعتی نیندی کوز برله قاری؟ (۲) اسلام خاتونلرینگ صایلاولرغه

(۱) صحیح مسلم ج ۲ ص ۲۲۳.

(۲) صحیح بخاری ج ۸ ص ۹۷.

مونگ ضرری بتونلای صایلاو غه قاتاشماو ضررندن کوبرهک بولور. یارتی اعضاسی مارجالردن عبارت بولغان (مثلاً: غلاصنیار مجلسنده، نی قدر کوب بولسهلرده مسلمان ایرلرنگ مغلوب بولمی قالورینی امید ایتو، محال نرسه نی امید ایتونک اوزیدر. خاتونلر نی ییگو کوچی یاری خاتونلرده غنه بولغانلقنی بلورگه تیوشلی. مونی بو کون بلمگان کشیلر «بعد خراب البصرة» البته بله چکلر. علم اظهار قیلو و دیندارلق کورسه تو قصدی برله بو مسئلهده قارت خلفه احتماللرینی شاگرد خیاللری و فرضلرینی اورتاغه قویو و عمومی نظاملردن باشقلر برله تیگر فائدهله نوگه قویما صالو، اوز اوزمزگه جنایت قیلو بولور.

خاتونلرنگ صایلاو غه قاتشولر نده و اوچریدیتلنی صوربانه همده دولت دومالرنده اوطورولرنده شوندی احتمال بار، موندی، احتمال بولورغه ممکن، دیگان سوزلر، یاش ملالرنگ: «یاتسز خاتونلر اورامده اوچراب اوزمنی قوچاقلاو، او بو احتماللری بار» دیب مسجدگه و محله خدمتلرینه یورمی اویده اوطورولرینه کوردهده فائدهسز و معناسزدر.

سوزنگ قسقهسی شول: صایلاو مسئلهسی، اوستگه دشمن هجوم قیلوغه کوره اهمیتلی. خاتونلرنگ صایلاو و صایلاولرینگ شریعت جهتیجه بولغان حکمی صوغشغه چیقولرینه کوره ییگل. دشمن هجوم ایتکان و قنده مسلمان خاتونلرنگ صوغشغرغه چیقولری فرض ایکانلکنی اقرار قیلوبده صایلاولرینی همده صایلاولرینی جائز کورمه گانلک، یا شریعت عامینی درست بلمه و دن ویا که بو کونگی اجتماعی حاللرنگ درجه سینی آکلارلق فکر و عقل بولما و دن کیلور. مونده اوچونچی بر احتمال یوق. والله اعلم بالصواب.

اورنبورغ. (محررنک اوز اسمینه یازلغان خصوصی مکتوبدن آندی). سیاحت و قتمده بر اورنده علما مجلسینه طوغری کیلگان و شوندهغی زور عالملرنگ سوزلرینی ایشتب کوگمه صالوب یوری ایدم. بو عالملر بورن زمانده شوشی باش کوزلری برله اویاو حاللرنده رسول الله حضرتلری همده خضر والیاس پیغمبرلر نی کوروچیلر حتی سویله شوچیلر و قتوالر آلوچیلر بولغان کبک بو کوندهده شوندی شیخار بارلغینی سویله گانار ایدی. بو واقعه که بر قدر یلار بولدی، شوشی سوزلرنگ خلافینی ایشتمادک. ایشتمکان سوزلرمنگ هر بری موگه موافق ایدی. موندن مقدم اورنبورغ شهرینه کیلومزده سزنگ کراماتلر، اولیالر حقیقده سویله گان مجلسگرگه طوغری کیلدم و باشندن آخرینه قدر دقت برله تکلامم. ایشتمکان نرسه لرم سیبلی ایسکی فکر لرم و ایسکی عقیده لرم یمرلدیلر. ایشدی یاگا عقیدلر توزوب شغلله نهم. لیکن شوشی رسول الله نی همده

شهادتلرنگ مقبول بولماغان اورنلرده بار. مونلرنگ کیگ روشده بحث قیلنه طورغان اورنلری فقه کتابلری و عالملرنگ اختلافلری حقیقده تألیف ایتولگان اثرلردر. (۴) طلاق. ایرلر طرفندن تابشرلماغان مدته ایرلرندن ایرلو حقی خاتونلرده یوق. (مونگ دلیللری ده اوز اورتمده بیان قیلنه در). (۵) میراث آلوده. میراث آلوده خاتونلرنگ حقلری اوز درجه لرنده بولغان ایرلردن کیمرهک بولار (بو طوغره وده قرآن آیلری بار). شوشیلردن باشقه اورنلرده خاتونلر نی شریعت سیاسی، مدنی و اجتماعی حقلردن محروم ایتمگان بولسه کیرهک. شولای بولغاج باشقه ملتلرنگ خاتونلری قاتشقان و قنده اسلام خاتونلرینگ صایلاو غه قاتشولری نی جهتدن ممنوع بولابو اشنی شریعت اسمندن منع ایتارگه کملرنگ کوچلری بیته در؟ اسلام شریعتی صوغش و قتلرنده (وایاتی پلاژنییه اعلان قیلنغان اورنلرده) خاتونلرنگ امانلرینی درست کوره و سیاسی اشلر (آمینسترانیونی یولار) برله آنلر نی اوز وطنلرندن و ترکلک قیله طورغان اورنلرندن سورودن منع قیلدر. شوشی قدر کیگ بولغان سیاسی حقلر بو کون اگ حر بولغان اورویا و آمریکا دولتلرینگ نی قدرسنده گی خاتونلرده بار؟. مالک مذهبنده گی کوب عالملر، ابو حنیفه و ابن جریر طبری قاشلرنده مسلمان خاتوننگ قاضی بولوب حکم ایتوب اوطورووی درست. مونگ معناسی مسلمان خاتوننگ روسیه آقروژنی صودلرنده پریسازنی زاسیداتل یا که آدواقات حتی پورور و پرسیداتل بولووی درست دیگان سوزدر. شولای بولغاج مسلمان خاتونلرینگ صایلاو غه قاتشولرینه شریعت طرفندن نیندی دلیل مانع بولادر؟ بر شهر اوستینه دشمن هجوم ایتسه شوگا قارشو طورونی حنفیلر فرض عین صانیلر، ایرلرده خاتونلرده صوغشغه چیقارغه تیوشلی، بو وظیفه آنلرنگ اوستلرینه لازم دیلر. مونگ معناسی نیمچلر کیلوب قاف تاوینی یمره طورغان طوبلردن آنا باشلاسه لرم مسلمان خاتونلری پومالا، کیساو آغاچلری، اوقلاو هم کویاتلر برله نیمچلرگه قارشو چیقسونلر دیگان سوز توگل بلکه شونلر درجه سنده صوغش علمنی باسونلرده شوندن صوگ قارشو چیقسونلر دیگان سوز ایکانلگی معلوم. باشقه ملتلرنگ خاتونلری صایلاو غه قاتاشوبده اقتدارلری بولا طوروب مسلمان خاتونلری قاتاشمی قالودهغی فلاکت، شهر اوستینه دشمن عسکری هجوم قیلو فلاکتدن نیچه الوش کوچلی بولاجغنی بلور ایچون ییک تیران عقلغه حاجت بولماز. حرام قطعیغه ارتکاب قیلو بولماغان صورتده باشقه ملت خاتونلری قاتاشقان قدر اشلرگه اقتدارلری بولغان مسلمان خاتونلرینگده قاتاشولری لازم. باشقه ماتلرنگ خاتونلری صایلانوب، اوزلرینه اورندقلر آلوب طورغانلرنده مسلمان خاتونلری صایلاو غه قاتاشوبده صایلانودن یراق یورسه لر

اشعار

تورکستانده بر مدرسہ اہلی برلہ منظرہ تأثیری
برلہ سویلہ نمشدور.

قاچان بز اویغانورمز وادریغا خواب غفلتدن،
قاچان باش قورتارورمز بو رذالت، بو مذلتدن؟
علومک باغ ودارینه مخرب یلار ایسمشدر
دوشورمشدر او یلار بزنی آرقطه جمله ملتدن.
مکاتب و مدارسده علومک قالماش اسمی
اثرده قالماغان بونلرده فندن، علم و حکمتدن.
ریاء ایک زور هنردور بزده آریاب عمایمده.
لهذا دم اورانلر قالمادی بزده حقیقتدن.
کلام الله ایچنده هر سعادت وار ایکان اما
قدیر دیق بز سعادتنی مشایخدن؛ طریقتدن،
بزم دردلرگه درمان و دواراه پیمبرده
ایکان لیک یوز چو یردیک بز احادیث، همده سنتدن.
بزی بر نقطهیه جمع ایشم ایکان سید الکوتین
کلام بزنی یوزه بولدی؛ چیقاردی راه وحدتدن.
بزه الله مرادی یسر ایکان هر بر عمللرده
دینه ضم نه یله دیک چوق شی، خرافات همده بدعتدن.
شریعتجه ایمانی معتبر چوق اهل مذهبنی
دیدیک کافر و بدتر اهل شرک و اهل ردتدن.
نه دکلوغم، بلا، محنت، جفالر کورمدی دیرسز
بزم اکفارمزدن نه قدر ذات اهل دقتدن.
اوقورطلاب مدارسده یگرمی یا که اوتوز یل
چقارماز بر نتیجه با وجود بر بونچه محنتدن.
گویا طاردور خدانگ جنتی بز بزگه باشقهنی
قوماق فکرنده مز مهر کفرله دار جنتدن.
اگر ای «عسکری!» دعواک ایسه چنلاب مسلمانلق
دیمه حتی، که: چن کافرده محروم بحررحمتدن.
معام شا کر المختاری. «کاتته قورغان»

خضر برله الیاس نی اویا وحالده باش کوزی برله کورو مسئله سنده
حیرتدهمن. مونلر حقننده نیندی یول طوتارغه کیره ک؟ شونی بله
آلمیم. درست، سز اصل مقصودغه کرمازتن مقدم، اوقو تمام
بولغاندن صوگ اوقولغان وسویله نگان سوزلر حقننده شهبه لر عرض
ایتوگه کامل مساعده بولاجغنی اعلان قیلدگزر همده شوکا
موافق بحشر ایتوچیپرده بولدی. لکن مین محجوب آدم
بولغانلقمندن وخصوصا شهر خاقلری حضورنده اوزمنی ییک توبان
ونادان کورگانلکمندن موندی اش که جسارت قیله آلامم. بوقسه
بو شهبه لر، کوکلمه شول مجلسده توشکانلر ایدی. اگرده
بوشهبه لرمنی یبارونی لازم کورسه کز بو طوغروده «شورا» ده
یازسه کز ایدی.

شورا: بو بحشر شول «کرامات واستمداد» اسملی اثرنگ
اوزنده بار. اول مجلسده مذکور کتابنگ بعض بر بابلری غنه
اوقولوب موندی مسئله لرگه نوبت یتمی قالدی. شول وقتده
صوراغان بولسه کز قسقه لقی برله گنه بولسه ده جواب بیرلگان بولور
ایدی. اورن تابسه بلکه شوشی مسئله لرنی «شورا» غه کوچررمز.
بحشر کز اهمیتسز توگل.

مطبوع اثرلر

نامار تلن نیچک اوقورتورغم! مرتبی عالمجان ابراهیموف
بولوب ناشری «قازان» و «اوقا» ده «صبح» شرکتیدر. جمله سی
۹۰ بیت بولوب حق، اوستینه قویلماغان. معلملر طرفندن تیکشورورگه
تیوشلی بر اثر. انتقاد یازوچی بولسه «شورا» ده باصلور.

بالالار ژورنالی. قازان شهرنده اوشبو اسم برله بالالار
ایچون بر ژورنال چیقا باشلاغانلغی اداره مزگه کیلگان برنجی
نومیرندن معلوم بولدی. ژورنال زور قولده، یاخشی کاغذگه ماتور
ایتوب باصلغان. مندرجه سی ده بالالار ایچون کیره کلی وقزقلی
نرسه لر. ناشر و محرری «سیوم بیکه» ژورنالی ننگ ناشری بولغان
یعقوب خلیلی افندی. یللق حق ۵ سوم. آدرسی:

Казань, редакция „Сюемъ-Бика“ для Балалар-дуньяси.

بو کونگی حاللر و حادثه‌لر

(تیلیغراملردن، غزته‌لردن آلتوب پارلادر).

I

آزوق مسئله‌سی مشکله شو سببیل پیتروغراد شهرنده فیورال ۲۳ نده اورام حرکتلری باشلانغان ایدی. الکلکی حرکتلر شهرنک چیتلرنده گی اوراملرده و بیگره‌ده «ویبورغ» یاغنده بولدی. بیکرنه هم بوچینلر آلدنده اوزاق زمانلر ایکنه کتوب طورغان خلقلر گروه گروه بولغانلری حالده «ایکنه کتوب ایکنه!» دیب قچقرشوب اورام بوینچه یوروب کیتدیله. شولای بولسه ده بو حرکت بو کونده اوسمی شول حالنجه اوز اوزندن بتدی و بعض اورنلرده بو خلقلی پالیتسه تاراتوب ییازدی.

ایکنچی کون (۲۴نجی فیورال) ده شوشی حرکت ینه دن باشلانوب، خلقلر شهرنگ اورتاسینه باروب کر دیله. پالیتسه، ایرته‌ده نونک اشچیلرینی شهرنگ اورتا یرلینه کرتماو چاره‌لرینی کوره‌در ایدی. هر بر بوچاقده پالیتسه کیشیلری و آتلی استراژیکلر هم ده زاندارمالر قاراول طورالر ایدی. شهرگه کره طورغان یوللارنگ کوبسی عسکر برله ایله ندروب صاقلانا، قوراللی عسکرلر اوراملرده یوروب طورالر ایدی. شوشی عسکرلر، پالیتسه و زاندارمالرغه قارامیچه اشچی خلقلر شهرنگ اورتاسینه باروب یتدیله و زور اوراملرغه کررگه موفق بولدیله و کوندر ساعت ۱۲ ده شهرنگ الگ زور میدانلرندن بولغان ازانامینسکی پلوشچاد (نیقولایفسکی واقرال قارشوسی) ده اون مکدن آرتق خلق جیولدی، طراماویلر یورودن طوقتالیدیله. خلق آراسندن خطیلر میدانده غی آیکساندر ۳ نجی هیکی باسقچینه منوب نطقلر سوبله‌رگه باشلادیله. شول آرادا قزل فلاقده ظاهر بولدی. پالیتسه، قزل فلاقنی تارنوب آلورغه تله‌سه‌ده خلقلر آگا ایرک بیرمه‌دیله. آتلی قازاقلر ظاهر بولغاندن صوگ خلقلر آقرونلاب تارالیدیله. کوبسی لیغوفکه هم نیؤسکی اوراملری بوینچه کیتدیله و شونلرغه باشقه اورنلردن کیلوچی خلقلرده قوشلیدیله. پالیتسه هم آتلی عسکرلر بو خلقلرغه تارالورغه قوشسالرده و یوللرینی بوله‌رگه طریشسه‌لرده خلقلر تارالمادیلر و یوللرینه دوام ایتدیله. شول سببیل آتشلر باشلاندى. جیولغان خلق شهر دوماسی آلدینه کیلوب شهر باشلغینگ اورامغه چیقوب نطق سوبله‌وینی تله‌سه‌لرده شهر باشلغی مونى تکلامادی،

شعر

ته‌کرنی زورلاو سوزن یوز قات قاباتلاب کون صایون
بوشقه بر تل طالدر و برله‌نمی ته‌کرنی زورلیسگ
آگلیسگمی سین اوزک کم، دنیاده اورنگ نیچک؟
کون صایون یوز قات اوزگنی، کم قاشنده خورلیسگ.
اوز اوزن بلمه‌وچیگه، زور ته‌گرسن آگلاو نیچک؟
اویلی تورغان اش توگلمی سگ بو عقلکدن کیچوب!...
ضیاء یرمکی.

یاغان مقال

«بر امید برله یاشه‌وچی آچ قالور، آچدن ئوله‌ر»
دیپ مقال قالغان بابیلرنگ سوزن: «عبرت» دیله.

قای جاغنده غم اوطنی طرفی یوره‌کنی ئهرته،
آچ طولا یالقون بلن، طورم شده لذت تم بته.
قایتا کوگلم بو جهانندن، بر مینوت یورمه‌س بولام،
کوز یوموب بر مه‌گیلککه، قایتادن طورماس بولام.
ئهوریله دشمان بولوب، اول آی، قویاش، یولدرلاری.
قابلی کوزلرینی توتونده تون بولا کوندزلی...
کوچ بته، هیچ قالمی حال آتلار ایچون آغا طابا.
طابماغاج یول اختیارسز کوزلرمدن یاش طاما.
شول وقتده ئله قایدن بیک یراقدن تون کیله،
دی: «امید اوزمه، بله‌مسگ؛ تون صوگندن کون کیله»
تأکید ایتکان توسلی «ئوشی»، موگ چه‌چه قلم قلی،
صایری کوگلم باقچه‌سنده طاتلی «امید» بلبل...
کورنه باشلی آده تورلی، یاقتی طورمش یوللری،
نیک ئولیم مین؟! ئه‌لده سونمگان «امید» م نورلری.

«بر امید برله یاشه‌وچی آچ قالور آچدن ئوله‌ر»
یوق سوز اول یاغان بتولنه‌ی، نیک کیشیلر «چن» دیله؟!
احمدجان مصطفا‌ی. «توکه».

جلسینی کو تمی بلکہ ۲۷ سندھ عادتدن طش مجلس یاساونی دوما باشلغی رادزانقودن صورادیلر .

۲۷ نچی فیورالغہ قارشو تونده دومانی تاراتو حقتندہ فرمان چغارلوغہ قارامیچہ . دوما تارالمازغہ قراریردی و ۲۸ نچی گہ قارشو تونده پیتروغراددہ ترتیب صاقلاو و حکومتی اداره قیلو اوچون موقت بر کامیتیت توزولدی . مونگ اعضالی اوشبو ذاتلردن عبارت بولدی : رادزانقو ، کیرینسکی ، چیخهیدزہ ، شولگین ، میلوکوف ، قارا اولوف ، دمیتروکف ، رژیفسکی ، شیرلوفسکی ، نیقراسوف الووف . بو واقعہ ، موقت کامیتیت طرفندن روسیہدہ گی شہرلرننگ غالاوالرینہ ، زیمستوارغہ خبر ایتولدی ہمده موندن صوگ نیچوک حرکت ایتارگہ تیوشلی ایکانلگی حقتندہ تعلیمات بیرلدی . شونگ برلہ برابر بتون روسیہ تبعہلرینہ عمومی بر خطاب اعلان قیلندی .

اوشبو اوزگارشنی بتون عسکر ، اشچیلر و بتون روسیہ خلقی تصدیق ایتدی . چونکہ ظلم و جبرہمده قسور نچتودن عبارت بولغان ایسکی حکومتدن ہر کیم طویغان و ہر کیم کوبمی آزمی آنک جفاسینی چیککان سبیلی آنک یقلوینی دورت کوز برلہ کوتوب طورالر ایدی .

اوشبو گ کورہ ہر شہردہ و زیمستواردہ موقت کامیتیلر توزولدی و مملکتی اوشبو کامیتیلر اداره قیلا باشلادیلر .

یاگا حکومتدہ گی مینیستلر اوشبو ذاتلردن عبارت :

۱) داخلہ مینیستری ہمده مینیستلر ساوتینگ رئیس کناز الووف . بو کشی بتون روسیہدہ مشہور بر جماعت خادمی بولوب بو کوندہ زیمستوارلر اتفاقینک رئیس ایدی ، قادیلردن .

۲) صوغش ہم دینگر مینیستری ، غوجقوف . اوتکان دومادہ رئیس و بو کوندہ وایانو پرومیشلمتی کامیتیتدہ رئیس ہمده غ . ساویتدہ اعضا ایدی . اوکتا بریستلرننگ باشقلرندن . بو کوندہ باشی ۵۴دہ .

۳) معارف مینیستری پروفیسور مانویلف . بو ذات برنیچہ بللر مقدم ، ایسکی حکومت طرفندن غ . ساویت اعضالغندن ہمده مسکاو دارالفنونندہ ریکتور لکدن چیقارلغان ایدی . الوغ عالمردن صانالادر .

۴) عدلیہ مینیستری کیرینسکی . صاراتاودن صایلانغان دوما اعضاسی و تروداویکلر باشلغی (یوریست) . ۳۷باشندہ .

۵) مالیہ مینیستری تیریشچینقو . بتون روسیہ شیکر زاودچیلری اوبشتواسندہ اعضا ایدی . کیف غو بیر ناسندن صایلانغان دوما اعضاسی .

۶) خارجیہ مینیستری میلوکف . پیتروغراددہ پروفیسور ہمده دومادہ اعضا . قادیلر فراقسیہ سندہ باشلق .

۷) تجارت مینیستری قانا اولوف . قاسترومادن صایلانغان دوما اعضاسی . وایوتو - پرومیشلمتی کامیتیتدہ رئیس معاونی . قادیت وسودا گر . ۴۱باشندہ .

۸) غوسودارستوینتی کانتر الیورغودنق . قازاندن صایلانغان

قازاقلر کیلوب خلقلرنی تاراتدی . تارالغان خلقلر ینہدن جیولوب قازانسکی پلوشچادغہ کیلیدیلر . اوز، مکلر قدر بولغان اوشبو خلق آراسندہ اختلال جرلری جرالانا باشلادی . بعضیلر «ایکمک ایکمک!» دیب چقارلر ایدی . بو وقتدہ کوچلی عسکر کیلوب یتدی ، خلقلردہ آقرونلاب تارادیلر .

۲۵ نچی فیورالغہ قارشو تونده ، موندی جیلورغہ قارشو پالیتسہ ، قطعی و کوچلی تدبیرلرگہ کرشدی ، نیقولایفسکی و اقرالانک چورماسینہ ہمده شہر دوماسینک مانارہ سینہ پولیمیتلر ، اورام بو نیچہ یوری طورغان کوچلی قاراولر قویدیلر . شہرگہ اوتہ طورغان بوللر جہہولی و آتلی عسکرلر ہمده ژاندارمالر برلہ اوراتلوب آندی . پیتروغراد عسکری اوقروغ باشلغی گنیرال خابالوف طرفندن اوراملرغہ :

« صوگنی کونلردہ پیتروغراددہ ترتیبسز لکلر بولوب جبرلہو حرکاتری ، عسکر و پالیتسہ مأمورلرننگ جانلرینہ تیولر بولدی . شوگا کورہ ہر بر اورام جیلشورلرینی منع قیلہم ، پایتختندہ ترتیب اورنلاشدرو ایچون ہیچ نرسہگہ قارامی قورال استعمال قیلور ایچون عسکرگہ امر یردم .» روشندہ اعلانلر یاشدیلر بولغان ایدی .

بو کون (۲۵ نچی فیورالده) حرکت گہ اشچیلر و ساتسیال دیوقراتلر ہمده مطبعہ خادمی و باشقلردہ قاتناشدیلر و پالیتسہ برلہ تورلی قورالی کشیلر آراسندہ زور صوغشلر بولدی . قازانسکی پلوشچاددہ اولو چیلردہ کوب بولدی . دوماناسی تیرہ سینہ خاتونلر ، بالاچاغالر جیولدی .

۲۶ نچی فیورالده ایرتہ برلہ دیپوتاتلردن بر جماعت دوما رئیس رادزانقوغہ مراجعت ایتوب اورام خلقینہ قارشو نیندی بولسده قطعی برر تورلی تدبیر قیلو طوغر و سندہ حکومت آدملری برلہ مذاکرہ گہ کرشوینی اوتدیلر . رادزانقو حکومت آدملری ہمده الوغ عسکری تورلر برلہ بو حقتدہ مذاکرہ قیادی و اوشبو کون سارسکی استفاقہدہ پادشاہ اسمینہ اوشبو مضمونندہ تیلیگرام بیاردی .

« احوال جدیدہ شدی ، پایتختندہ باش باشداقلاق حکم سورہ ، حکومت حرکت قیلہ آلمی ، بوک یورتو و آزق ہم یاغو اسبابی یتشدرو اشلری چوالدی ، رضاسزلق اوسہ ، اوراملردہ عسکرلر بر برسینہ قارشو آتوشالر ؛ یاگا حکومت تشکیل قیلو اشینی خلقنک اشانچی بولغان کشی گہ تابشرغہ کیرہک ، موننی کیچکدرو یارامی ، کیچکدرو ایسہ « اولم » برلہ برابر . اوشبو وقتدہ مسئولیت تاج ایہ سینہ توشماسون ایدی دیب اللہ دن سوریم .»

رادزانقو اوشبو کوندہ ہمہ فروتلردہ غی باش قوماندانلرغہدہ تیلیگرام بیاروب پادشاہغہ بولغان اوشبو مراجعتینی یاقلولرن اوتدی .

اوشبو ۲۶ نچی فیورالده ہمہ فراقسیہ لردہ کیگاش مجلسلری بولدی ، بعض بر فراقسیہ لر ۲۸ نچی فیورالغہ تعیین ایتولگان دوما

یا گاه حکومت اعضا رینگ تدبیر لری برله بولسه کیره ک سارسکی استافقه غه باررغه دیگان پادشاه پوزدی «بالاغوی» استانسه سندن «پسقوف» شهرینه اوزانلغان ۱۰ نجی مارتده «پسقوف» غه بارغان. ۲۹ نجی مارت غه قارشی تونده ساعت ۲ ده مسئول مینیستر لرتشکیل ایتو حقنده مانفیسیت یازدروب امضا قیلغان. ۲ نجی مارتده کوندز ساعت ۳ ده تختی اوغلی آلیکسی گه تابشرغان مانفیسیت گه قول قویغان، شول کون کیچ ساعت ۱۰ ده تختی میخایل آلیکساندروویچ گه تابشرو حقنده غی مانفیسیتی امضا ایتکان.

۲ نجی مارتده دوما اعضا رندن غوچقوف برله شولگین پسقوف غه باروب نیقولای غه پیتراغراد ماجراسینی همده اوزینی صاقلی طورغان خاص عسکر رینگ اختلالچی عسکر لر باغینه حقیقه نالقلرینی آچیق ایتوب سویله گانلر، ایندی تختدن توشودن باشقه اش قالمالغانلغی اعلام قیلغانلر. نیقولای موگارضا بولوب تختی میخایل آلیکساندروویچ غه تاپشردی، مونی همده اوزینگ توشوننی اعلام ایتوب مانفیسیت چیقاردی. اوشبو مانفیسیت که کوره نیقولای، ۲ نجی مارتده روسیه تختدن توشدی و حکومت اش لری برله مناسبتی اصلا قالمادی.

میخایل آلیکساندروویچ ده تخت گه چیقودن واز کیچدی و بو اش لرنی اوچریدی تلتنی صوبرانه تدبیرینه قالدردی. موندن صولگ باشقه ویلیکی کنازلرده تخت که وارث بولو. حق لرنی تاشلادیلر و یا گاه حکومت مرادینه موافق هر بر منصب لرنن استعفا قیلدیلر.

شولای ایتوب ایکنچی نیقولای، رومانوف فامیلیه سی حکومتینگ خاتمه سی بولدی. آدم یارانلغاندن و یر یوزی تشکیل قیلغاندن یرلی ایکنچی نیقولای قدر انسانلر نگ قانلری آغو، خاتونلر نگ، طول و صیلر نگ یتیم قالدورینه سبب بولغان پادشاه کیلگانلگی بزگه معلوم توگل.

عسکر لر، اشچیلر و عموما روسیه ده بولغان خلقلر، حکومت آماشوننی یاقتی یوز برله قارشو آلدیلر. «قانلی قول اوستمزدن کوتارلدی و الوغ روسیه نی ایزوب یاتوچی قارا کوچ یغلوب توشدی» دیب شادلان دیلر، بر برینی مبارکله شدیلر. و هر یرده یا گاه حکومت گه یاردمله شورگه کرشیدیلر. کوکلر اوسوب، روحلر کوتارلوب کیتدی، هر کشی اوز استقبالینه امید برله قاری باشلادی. انشالله بو اش لر موندن صولگده دوام ایتار، خلقلر اوز اوزلرینه خواجه بولو، اوز اش لرنی اداره قیله بلو طوغر و سنده استعداد لرنی کورساتورلر.

شولای ایتوب حکومت آماشنو واقعه سی ۲ نجی ۳ نجی مارتلرده تمام بولوب بتدی، اولگی کونلر بر خیال و توشدن گنه عبارت بولوب قالدی. فسبحان الله محول الاحوال.

دوما اعضا سی. دوکتور، اوکتابریست. ۶۰ یاشنده.

(۹) سینود باشلغی الووف. ساماردن صایلانغان دوما اعضا سی. دوماده چیرکاو مکتبلرنی قاروچی کامیسیه ده رئیس. اوکتابریست. بو کونده یاشی ۴۵ ده.

(۱۰) یولار مینیستری نقراسوف. سبیر یادن طومسکی غو یر ناسندن صایلانغان دوما اعضا سی، قادت. یاشی ۵۳ ده.

(۱۱) زراعت مینیستری شینغاروف. و اورنیژ غو یر ناسندن صایلانغان دوما اعضا سی. قادت لرنک مشهور خطیب لرنن. یاشی ۴۸ ده. دوکتور.

(۱۲) فینلانديه اش لری مینیستری رودیچف. پیتروغراددن صایلانغان دوما اعضا سی. قادت لرنک لیدر لرنن بولوب یاشی ۶۱ ده. یا گاه حکومت طرفندن سیاسی محبوس لرنک همه سی آزاد ایتولدی و ایسکی حکومت طرفدار لری حبس ایتولدیلر. محبوس لر آراسنده اوشبو کشیلر بار: غاریکین، اشتورمه ر (هر ایکسی اولگی باش مینیستری)، اشچیفلاوتیف (عدلیه مینیستری)، پراتاپوف (داخلیه مینیستری)، پتیریم (پیتروغراد میتروبولیتی)، ماقلاقوف (سابق داخلیه مینیستری)، قورلف هم فریدریکس (هر ایکسی سرای مینیستری)، کناز شاخوفسکی (تجارت مینیستری)، صوخمیلنوف (سابق صوغش مینیستری)، دابر اوولسکی (سابق عدلیه مینیستری)، کیریگروانوفسکی (یولار مینیستری)، کلیمسکی (پالته سه دیپار تاملینتینگ باشلغی)، دوکتور دو برووین (قارا گروه روس پارتیه سی باشلغی)، ویندروف هم لیساکورسکی (پیتروغراد غه راد ناچالیک معاونی)، بارق (مالیه مینیستری)، استیشینسکی هم تریپوف (اولگ غ. ساویت اعضا لری).

سابق پادشاه ایکنچی نیقولای بو کونلرده «سارسکی استافقه» ده بولسه ده آلمان خبر لرنن اش لرنک یونی کیتکانلگنی سیزگان و برر توری چاره تابو امید ی برله بولسه کیره ک ۲۵ نجی فیورالده غ. دومانی همده غ. ساویتنی اش دن طوق تاتوب طورو حقنده فرمان چیقارغان. اوشبو فرمان «پیتروغراد» ده ۲۷ نجی فیورالده اعلان قیلدی. قایسی کونده در شوشی آراد و ویلیکی کناز نیقولای نیقولایویچ نی ده غلاونی قاماندیر ایتوب فرمان یرگان. مونس ی ایندی برر توری بوزوق نیت برله بولغاندر.

اوزی سارسکی استافقه دن گنیرال ایوانوف برله سارسکی سیلوغه قایتقان. مقصودی ایسه گنیرال ایوانوفنی دیق تاتور ایتوب قوبو و ایسکی ترتیبی اولگی اورنینه قایتارو و اوز تختده نغو بولغان. لکن بتون پایتخت و سرای تیره سنده گی خلقتنگ اوزندن یوز دوندر گانلکلرینی کورگاندن صولگ بو اش گه اقدام قیلورغه جسارتی یتیمگان و کیرو سارسکی استافقه غه دیب چیقوب کیتکان.

کروان سرای ہم آندہ غی مسجد

اور نیورغ شہرندہ ایکنجی چاست (بولم) دہ «کروان سرای» دیب مشهور زور بنال و شول بنالرز آبروم اشک آندہ مسجد شریف بارہ بو مسجد ہم دہ کروان سرای کیملر طرفندن و نیندی قصد برله بنا ایتولگانکینگی بلہسی کیلوچیلر کوب. شونک ایچون بو خصوصده بولغان رسمی بر داقومینتتی «شورا» دہ اوز عبارتتی و اوز املاسی برله باصامز. بوداقومینتتی مذکور کروان سرای مسجدی حضورندہ امام و مدرس ملا نعمت اللہ تیموشف جنابلرندن آلدق. اوشبو بنال و مسجد حقندہ قوللرندہ باشقہ داقومینتیلر بولغان کشیلر شول کاغدلرینی اداره گہ بیارسلر، باصلوب تمام بولغاندن صوگ اوزلرینہ قایتارر ایدک. کاغدلر اداره اسمینہ زاکازنوی بیارلورگہ ہم دہ بیاروچیلرنگ درست آدرسلری برلکدہ بولورغہ تیوشلی.

ابضاح نامه نومر ۷

باشقورط ہم میشر کانتو نلاری ننگ باشلقارینہ

باشقورط ہم میشر جماعتلاری ننگ کندو اوزلری ننگ حاجتلاری ایلا ہم پادشاهلق خدمتی ایله اور نیورخ شہرینہ کیلگان زماندہ ہیچ یردہ اوزلرینہ مخصوص توشاچک بری یوق ابرکان آخر چاراسزلقدان قلعه ننگ ہم اسلابوتکالر ننگ هر تورلی یرلر دہ بلوش طانوشلارینہ توشوب حتی بعضی وقتلار دہ پوستوبالوی یورطلارغہ اینوب آفچہ بیروب قونالار اوشبو اونکایسزلقنی کنارمکنہ طریقہ امکانت طابولغان صورتدہ بتون و بارچہ باشقورطلار ننگ قلعه غہ کیلوب کیتکاندہ قونمافلاری اوچون بر پاستوبالنوی یورط یعنی بر توشاچک کاروان سرای ننگ بنا ایدولمکنہ شروع ایتمک نیتیم بار ناکہ قلعه غہ کیلگان هر بر باشقورط و میشر کمسنہ آفچہ بیرماچہ خقسز توغری اول کاروان سراینہ توشوب کراکنجہ جایلاشسونلار.

اور نیورخ ننگ عسکریه

کوبرنا طری ننگ

کانصالر بیہ سی ننگ

کراژ دانسکوی اشلری ننگ

فسمندا کی

۳ استال

ثور بولدوزی ننگ ۲ کوننگ

رقم ۸۵۲۱ تختندہ

اور نیورخ

مذکور کاروان سرای ننگ یصالماقیلہ عسکر جماعتینہ غیری فایدالی ترتیب نظاملار دہ مقرر اولونور. الار ننگ اچندن اول عسکریه صبورنوی طاش مسجد ہم بولماقین لابد حاجت کورامن تا اینکہ قلعه غہ کیلگان مسلمانلر دین حکملرن و شریعت فرضالرن کما ینبغی کاملامککلارندان محروم فالماسونلار اوچون عسکریه جماعتینہ بونی معلوم قیلماقم ایلا باشقورط و میشر جماعتلاری ننگ بای و دولتی کمسلارندان مذکور طاش مسجد ننگ بناسین یصالماقدہ بنکا یاردم بولسون اوچون هر کم ارادسنجہ وقف ایتیکلارنی دعوات ایتامن اوشبوننگ اوچون ملا عبدالله دولتشاہ اوغلنہ اوز آلدندہ تیوشلی ویت کاغدلارن ہم موقوف اولاچاق آفچہ نی بازماق اوچون اشنور اوای کتاین بیروب بتون باشقورط ہم میشر کانتونلارن برکزوب چغارغہ بیردوم دینک اشلرینک هر کم اختیارنچہ وقف ایدوب هر بر بیرکان انچاسین جیوب و اشنور اوای کیکا کا بازوب پیروچی کمسننگ اوزندان قول بویدرماق شرطی ایلا.

هم هر بر بوش و اورنسز لاف سورلارنی کنارمک اوچون بوننگ اوزرہ لازم کورامن یئنه بر نچہ لفظ ارطتورماققا یعنی حدکور و انفا آفچا بیرمکی هر بر مسلمان ننگ کامل اننگ اوزی ننگ اختیارینا و ارادہ سینا سالونادر هم ناچالیک و اسطرشینہ کمسنلر اول توغروده ہیچ کمنی ہیچ بر روش ایله کوچلاماسونلار دیو عین حقیقتدہ کنرال آدیوطانت پروفسکی دیو النی امضا قیلدی

Переводчикъ Жваховъ.

ناشری: «محمد شا کر و محمد ذاکر رامیفلر».

محرری: رضاء الدین بن فخرالدین.

«شورا» اور نیورغده اوله بشہ کونده بر حقیقانه ادبی، فنی و سیاسی مجموعہ در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ ОБЛСЖКИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. «ШУРО».

آبونه بدل: سنہ لک ۸ صوم، آلتی آیلق ۴ صوم ۳۰ تین. اوج آیلق ۲ صوم ۲۰ بر آیلق ۸۰ بره مہلب ۴۰ ۴۰. چیت مملکت گہ یلق ۹ صوم.

== بالالار دنياسى ==

اسمىدە بالالارغە مخصوص ژورنال چقارغە رخصت آندى .
مىشرى حاضر دىن قبول ايتلە . ۱ نىچى سانى باصلوب

چقىرى

«بالالار دنياسى» رسملى، ياخشى كاغىدە، مطبوعات عالمىدە قىلمىرى ايلەن تالغان كىشىلرنىڭ اشتراكى بىلەن چىقوب دوام ايتەچكىدر .
«بالالار دنياسى» اداره سىندن بوندىن سوڭ بالالار ادبياتىدە دائىر كىتابلاردا چىقوب طور اچاق بولغانىدە، يازۇچىلارنىڭ «بالالار ادبياتىدە» دائىر يازغان نەرسەلىرى بولسە «بالالار دنياسى» اداره سى توبە نىچىلىك بىلەن يېرولون اوتتەدر . ياخشى تابلغانلارنى تېوشلى قلم حقى يېرولوب باصدىرلا باراچاق .

«بالالار دنياسى» توباندىگى پروگرام بولە چىقماچقىدر :

- ۱- مانور ھەم چىكىل تىلدە يازغان علمى، فىئى، ادبى، تارىخى ھەم دىنىي ھىكايەلەر .
- ۲- بالالار تىلىدە يازغان شەرھ و بائىمالار .
- ۳- حيوانلار، مەدەنىلەر، ئولەنلەر، چەچەكلەر، قوشلار طور سىندە بالالار گۇللارنى قىزىقە ايتوب يازغان ماقالەلەر .
- ۴- ملتىزدە بار بولوب اوتكان ادبى، شاعر، مەھرۇرلارنىڭ ھەم باشقا چە ملتىزگە خىدمەتلىرى نىگان زور كىشىلرنىڭ تىرجەمە خالىرى رىسلىرى بىلەن .
- ۵- بالالارنىڭ زەھىرلەر ئاچارلىق سۇاللار-باش و اتقىچلار .

«بالالار دنياسى» سوڭ قبول ايتلگان مەروف بىر املا بىلەن آلۇب بارلورغە طرشلاچاقدىر .

«بالالار دنياسى» حاضرگە صوغش و قىتندە آيغە بىر چىقوب، صوغش طوقتالو بىلەن ايكى ايتلەچە كىدر .
بالالار دنياسىنىڭ مادى جەتتى تامين ايتلگان .

بھاسى : يىلغە ۵ صوم ؛ آلتى آيغە ۳ صوم ؛ اوچ آيغە ۱ صوم ۷۵ تىن .

بازلو اوچون آدرىس : "Сюем-бика" редакция Казань
для "Балалар-Дуньяси"

۵ اوشبو ماقالەلەر باصلمىلەر : ۱) اونونولغان نوروز بايرامى حقتىدە بىر قاچ سوز . ۲) غلغە مسئلەسى و ايشانلار . ۳) توركىستان و آنىڭ خلقى بىرلە تانىشو . ۴) املا رسالەسىدە اتقاد (بو ماقالە حد ذاتىدە بىك ياخشى لىكن كاغىدنىڭ ايكى ياغىنىدە يازغان ھەمدە بىك طغز يازغان، حرف جيار ايجون چىتون، شونلقدىن باصلمادى) .
۵) دىن نىكشروچىلەر نظرىدە (۶) سۇاللار و جوابلار، اش، تىكرىمە، سوپىكلومە، اسلام خرابەلىرى، آيغە اورلوجىلەرگە، اسملى شعرلەر باصلمادىلەر .

۵ سابق معلم اقدىگە : مەكتەب شاگردلرىدە مەكافات ھەم جزا يېرو حقتىدە غى ماقالەگەر، حرف جيوچىلەر تانى آلمازلىق درجەدە مېھەم و او قولمازلىق روشدە يازغانى ايجون باصلمادى .
بوروون زمانىدە كاتونلرنىڭ پىسارلىرى مېھەم يازونى بىر كىمالات صاناغانلار . آخىرسى بىزنىڭ ياشلارمىزدەدە شوشىدى بىر فەكر باردىر .
تور كچە يازغان بولوب حرفلارنى بىكر مى يازولرى ايجون تاسىف ايتەمىز .
۵ امام احمدعلى خلىمى اقدىگە : بوغاچوف تارىخى «شورا» نىڭ ۴ نىچى جلد (بىل) ۲۰ نىچى ساتىدىن يازلا باشلاپ ۵ نىچى جلد نىڭ ۶ نىچى ساتىدە تمام بولغان .

۵ ملا عبدالله مەاذى جىناپلرىدە : شىخ زىن الله خىزىرلىرى حج سفىرىدە كورشكان خىلىل التوتتارى، مشهور «توتتارى» قىرىسەنە منسوب خىلىل اقدى بولسە كىرەك . مونىڭ خالىنى اوفادە عبداللطيف حاجى، مالمىزدە محمد كمال اقدى مظفر، توتتاردا محمد نجىب مەخدوم شمس الدىن (اوزىنىڭ سالفلىرىدىن ايشتو سىبىدىن) ياخشى باسلەر كىرەك . بو آدم شىخ على توتتارى اصحابىدىن بولورغە تېوشلى . موندىن اوتوز بىش يىللەر مەقدم بو آدمنىڭ روسىيەدە يورگانلىكى مەلوم .

محمد محمد

«اول كون كوروشى ژورنالى» نىڭ مىشترىلرى دقتىدە

حاضرگى احوالنىڭ كىنرگان بعض بىر مانىلرى سببلى «اول كون كوروشى ژورنالى» نىڭ ۱۹۱۶ نىچى بىل اوچون بولغان آخىرغى نومىرلىرى اول بىل اچىدە چىقوب بىتە آلمادى . اول نومىرلرنى اوشبو ۱۹۱۷ نىچى بىل اچىك چىقارودە دوام ايتەچكىمىز . شونىڭ ايلە بىر ابر ۱۹۱۷ نىچى بىل اوچون دە مىشترىلەر قبول ايتلەدر . ايسىكى بىل نومىرلىرى چىقوب بىتو ايلە ياگۇا بىل نومىرلىرى يېھىرلە باشلار . شوگەرچە مېجىترم مىشترىلرمىزنىڭ صىبر ايتولرى بىك توبە نىچىلىك ايلە اوتىنلەدر . يىللىق حقى بىر صوم . ژورنال صوراتور اوچون آدرىس :

Уфа, Губ. Зем. Управа, Для "Ауль конь, кюреше журналы".

اداره دن :

«شورا» نىڭ غىوار آينىدە ھەم فىورال باشىدە چىققان نومرلرى بىتكانىگە مەككور ايلرنىڭ باشىدىن آبونە قبول ايتىلمىدىر . آبونە يازلو ايجون آقچە يىبار وچىلەرگە مارت باشىدىن غىنە يىبارلەچكىدر .

ШУРО

№ 7

АПРѢЛЬ 1 = 1917 ГОДА.

«کتب سته و مؤلفلری»

رضاءالدين بن فخرالدين اثری

حدیث و سنت عالملری قاشنده «کتب سته» ديب مشهور بولغان صحیح البخاری، صحیح مسلم، سنن ابی داود، جامع ترمذی، سنن نسائی، سنن ابن ماجه، موطن مالک کتابلری حقدده یازلغان بر رساله در حدیث علمی برله شغلله نوچیلر ایچون کیره کلی معلوماتلرده بار. ۱۳۶ بیتدن عبارت بو رساله نگ حقی پوچتسی برله برلکده ۵۵ تین.

Адрес: Редакция газ. „Вактъ“ въ Оренбургѣ.

«ابن عربی»

رضاءالدين بن فخرالدين اثری

شیخ محیی الدین بن عربی ترجمه حالی حقدده ترتیب ایلولگان بر رساله در، موندنه ابن عربی نگ مسلکی واورینه خاص بولغان فکرلرندن مهملمی ذکر ایلولگان. ۱۴۶ بیتده باصلغان بو رساله نگ حقی پوچتسی برله برلکده ۹۰ تین. باش اصقلادی، «وقت» اداره سننده.

«ابن تیمیه»

رضاءالدين بن فخرالدين اثری

اسلام عالملرینک ایک مشهورلرندن بولغان ابن تیمیه نگ ترجمه حالی، مسلکی و فکرلری یازلغان. ۸۱۴ بیتک بر اثر در. حقی پوچتسی ایله برلکده ۹۰ تین. هر بر مشهور کتابچیلرده ساتلور. باش اصقلادی «وقت» اداره سننده.

== ابن بطوطه ننگ ==

دشت قیچاقده سیاحتی

مترجمی: رضاءالدين بن فخرالدين

بهاسی ۵۰ تین. پوچته ایله ۵۶ تین. باش اصقلادی «وقت» اداره سننده.